

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	---

Egyházi fegyelem.

Javaslat

a fegyelmi esetekre, fegyelmi büntetésekre s eljárásra vonatkozó egyházi törvények kiegészítéséről és módosításáról.

A tiszántúli ev. ref. egyházi értekezlet által kiküldött bizottság jelentése.

(Vége.)

1. §. Az egyház és vallás-ellenes cselekményeket s az erkölcsiséggel ellentétes magaviseletet az egyház saját hatáskörében fegyelmileg bünteti.

2. §. Az egyházi törvény 301. §-ában meghatározott fegyelmi eseteken kívül egyház és vallás-ellenes cselekménynek nyilvánítja az egyház:

a) ha az egyháztag házasságra lépése alkalmával az egyházi esketést mellözi;

b) ha az egyháztag, annak a születendő gyermekének vallásáról, a ki szerződés hiányában törvény szerint ev. ref. vallásu leendett, oly szerződést köt, mely szerint születendő gyermekét más és nem az ev. ref. vallásban kötelezi nevelni;

c) ha a szülők gyermekek iránt tartozó szülői kötelességeiket szándékosan megsértik s elhanyagolják, különösen ily kötelesség-sértésnek mondja ki azt is,

aa) ha a szülők a gyermek megkereszteltetését ok nélkül és huzamosan elmulasztják;

bb) ha gyermeküket habár arra alkalmuk volna, a tankötelezett korban iskolába nem járatják.

cc) ha gyermeköket a vallásos oktatástól elvonják.

Továbbá egyház- és vallás-ellenes cselekmény:

d) ha valamelyik egyháztag hozzátartozójától az egyházi temetésben való részletetést elvonja;

e) ha a gyermek munka- és keresetképtelen s egyszersmind vagyontalan szülőit elhagyja, segélytelen szülők segélyezését megtagadja, gyermeki kötelességét elhanyagolja;

f) ha valamely egyháztag az egyháztól való

elszakadásra, ha felekezeten kívüli állásfoglalásra, az egyház iránt való kötelességek megtagadására másokat buzdít s az egyház tagjai közt ily irányban izgat.

Vallásos és erkölcsi törvényekkel ellentétben álló cselekményül jelöli meg az egyház:

a vadházasságban élést,

a fajtalanságot,

a családi életet megzavaró, a házastársaknak egymás irányában szeretetlen, durva bánásmódját;

a házassági hűséget sértő magaviseletet;

a káromkodást és fajtalan beszédet;

a szesz italokkal mértéktelen élést;

a család fentartását veszélyeztető munkátlanságot.

3. §. Joga van a presbitériumnak a jelen törvény (javaslat) 4. §-ában c), d), e), f), g) pontokban foglalt fegyelmi büntetésekkel fenyeíteni azt az egyháztagot is, a ki a büntető törvénybe ütköző, szándékosan elkövetett büntetben, vagy vétségben az állami vagy esküdt bíróságok által jogerősen bűnösnek mondatott ki. Ha a bíróság a vádlottat szabadságvesztés büntetésre ítélte, a fegyelmi büntetés a szabadságvesztés büntetés, vagy a feltételes szabadságra bocsátás után is kimondható. A szabadságvesztés s a büntető eljárás tartama alatt az elévülés nyugszik. Ha bíróság a vádlottat hivatalvesztésre is ítélte, ezt a büntetést az ítéletileg megállapított időtartamra a presbitérium minden egyházi tisztségre és szolgálatra is kiterjesztheti. Ha magánvádtól függő vagy indítványi bűncselekmények esetében a bíróság a vád visszavonása folytán szüntette meg az eljárást vagy mentette fel a vádlottat, a fegyelmi eljárás mégis megindítható s a terhelt egyháztag fegyelmileg büntethető.

4. §. (Az egyh. törv. 302. §-a helyett.)

Az elsőfokú fegyelmi hatóság (lelkész, presbitérium, egyh. közs. bíróság) által alkalmazható fegyelmi büntetések nemei:

- a) intés,
 b) feddés,
 c) eltiltás a keresztszülei tisztól.
 d) az egyház anyagi jótéteményeiből való kizárás:
 e) választói jogtól való megfosztás.
 f) egyházi tisztségek és szolgálatok viselésétől való eltiltás;
 g) viselt egyházi tisztségtől, hivatalától való megfosztás, szolgálati alkalmazásból való elbocsátás.
 h) fizetések egyházi tisztséget viselő, vagy az egyházzal szolgálati viszonyban álló egyháztagnak irányában pénzbüntetés, mely azonban 20 frtot meg nem haladhat.

5. §. A 4. §-ban a) és b) pont alatt foglalt fegyelmi büntetést az illetékes egyházi lelkész vagy a presbitérium (esetleg presbiter kiküldöttek által) a c—h) alatti büntetéseket a presbitérium vagy az egyházközségi bíróság alkalmazhatja.

A c—g) alatt említett fegyelmi büntetések együttesen vagy külön azok egyike vagy másika a fegyelmi vétség foka szerint alkalmazhatók. A c), d), e) és f) alatt említett fegyelmi büntetések csak határozott időre, első ízben rendszerint 3 évre mondhatók ki, azonban ha a javulás jelei nem mutatkoznak, valamint az intés és feddés is többször ismételtetők.

Büntettért vagy vétségért elítélt egyháztagnak ellen ezek a büntetésnemek hosszabb időre, legfeljebb azonban 10 évre szabhatók ki. A lelkészekre az egyházközségi gondnokokra, segéd-

lelkészekre, tanítókra és énekvezérekre az egyházi törvény 277. §-a érvényben marad.

6. §. Az illetékes lelkész s a presbitérium, mindenik a saját hatáskörében, jogosítva, egyszersmind kötelezve van, ha valamely egyháztagnak fegyelmileg büntethető cselekménye (v. mulasztása) tudomására jött, a fegyelmi eljárást hivatalból is megindítani.

7. §. Ugy a lelkész, mint a presbitérium jogosítva van, ha a közvetítéstől jó eredményt vár, egy vagy két presbitert megbízni, hogy a kifogásolt magaviseletű egyháztagnak, a lelkész vagy a presbitérium nevében, cselekvésének, magaviseletének egyház-, vallás-, erkölcsellenes voltára, barátságosan, szeretettel, komolyan figyelmeztessék, magaviseletének megváltoztatására felhívják, arra reá birni igyekezzenek. A megbízottak eljárásukról megbízóknak jelentsenek.

Nagyobb fontosságú esetekben, különösen, ha valamely visszaélés az egyházközségben nagyon elterjedt, a lelkész vagy presbitérium az esperes közvetítését és segélyét is kikérhetik.

8. §. A lelkész és presbitérium alakszerű fegyelmi eljárás nélkül határoz. A fegyelmileg terhelt egyháztagnak azonban személyes megjelenésre meg kell hívni s meg kell hallgatni. Ha a meghívott egyháztagnak sem meg nem jelen, sem elmaradását nem igazolja, a megjelenést kifejezetten megtagadja, a fegyelmi hatóság fegy. büntető határozatot abban az esetben hozhat, ha a fegyelmileg büntetendő cselekményt (v. mulasztást) a terhelt

TÁRCA.

Megnyitó beszéd a debreceni ref. hittanszaki önképző-társulat 1899 okt. 31. tartott reformációi emlékünnepején.

A reformáció vezérlő alakjainak, nemes küzdelmeinek és üdvös vívmányainak emlékezetét újítjuk fel ismét, e világtörténelmi fontosságú napon, október hó harmincegyedikén.

Ugy tetszik nekem, mintha önkéntelenül, észrevétlenül, villámgyors szárnyakon oda szállana ma vissza képzeletünk a mult idők nagy eseményeinek színterére, a hol mintegy négyszáz esztendővel ezelőtt, az igazság, szabadság és eszményiség diadaláért lángoló lelkese-déssel, bámulatos elszántsággal, céltudatos kitartással, tántoríthatatlan hűséggel harcoltak, verítkeztek és elvérzettek az emberiség áldott jóltevői, a keresztyén egyház oszlopos emberei, Isten országának buzgó terjesztői, tudniillik a reformátorok.

Szinte látom lélekben, a mint fényes fellegek

mögöl közelednek felénk ezek a dicsőült halhatatlan szellemek, ezek az eleve választott, elhívott és rendelt nagy alakok, a kik által az Ur a lelki és erköleszi világban, a nemzetek és államok történetében, a társadalmi, családi és egyéni élet legfőbb vonatkozásaiban egyaránt észlelhető maradandó hatású, áldásos átalakulásokat, epedve várt változásokat, üdvényeket, csodákat mívelt szerte e földtekén mindenütt. Ugy tüntek fel egyen-egyen mint megannyi tündöklő s messze világító csillagok a rémes, komor éjszakában; mert tisztök és törekvésök az volt, hogy Krisztus evangyéliomának szövéténekével elűzzék a babona és tudatlanság ködét, oszlassák a titkon elharapózott hitetlenség homályát s a bűnbánó lelkek előtt felmutassák az egyedül Krisztusban elnyerhető idvességnek útát. Szemeik mint a tűz lángja, lábaik mint az izzó fényű érc, hangjuk mint sok víz zúgása s tekintetök mint a ragyogó nap!

Hajh kiesoda is tudná hiven esetelni, mily határtalan és iszonyú volt az a romlottság, a melybe Krisztus egyháza, a keresztyénségnek államvallássá lételetől kezdve, egyrészt a nagyobbára önző, kapzsi és erkölestelen életű papoknak, másrészt meg főleg az elvilágiasodott, hitetlen és feslett papáknak bűne következtében, nemzedékről-nemzedékre aláhanyatlott. Azt az evangyéliomot, a mely egykor a pogány ókor bálványimádása és korlátolt világnézetle felett győzedelmeskedett s az elerötelenült és létecljáról megfeledkezett társadalmat újjászülte; azt az evangyéliomot, a mely zsidóknak és görögöknek

egyháztag meghallgatása nélkül és a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján meg lehet állapítani, ily esetben azonban joga van az egyháztagnak utólagosan is megjelenni, meghallgattatását kérni, mely kérelemnek hely adandó s a fegyelmi hatóság az egyháztag meghallgatása után újabban határoz, s előbbi határozatát vagy fentartja vagy megváltoztatja.

A fegyelmi hatóság, büntető bírósági ítéletek alapján szintén a jelen §-ban szabályozott alak-szerű eljárás nélkül hozza meg a határozatát, azonban a bünt. bíróság ítélete a fegy. hatóság által előlegesen beszerzendő.

9. §. Az intést és feddést rendszerint szóval közli a lelkész, (a presbitérium elnöke) az illető egyházztaggal, előre bocsátott megfelelő tanítás után, de ha a meghívott egyháztag meg nem jelent, a határozat vele írásban, vagy megbízott presbiterek által szóval is közölhető. A 4. §. e—h alatt említett fegyelmi büntetések írásban foglalt határozatban mondhatók ki, és írásban közlendők az elítélt egyházztaggal, mely határozatba a határozat indító okai is befoglalandók.

10. §. Az alak-szerű fegyelmi eljárás nélkül hozott határozat ellen egyedül felebbezésnek hatásköri illetéktelenségi kifogás folytán abban az esetben van helye ha a kifogást a vádlott kihallgatása alkalmával szóval vagy meg nem jelenés esetében a határozat hozatala előtt írásban előterjesztette. Ez esetben, ha a marasztalt fél felebbezést jelent vagy ad be, az illetékesség tár-

gyában az egyházmegyei bíróság határoz s ha az illetékeséget megállapította, a határozat érdemi részét érintetlenül hagyja, ha pedig az eljárt fegyelmi hatóságot illetéktelennek mondja ki, az ügyet az illetékes első foku fegy. hatósághoz teszi át.

Alakszerű fegyelmi eljárás nélkül hozott határozat érdemi része ellen felebbezésnek nincs helye. Ha azonban a presbitérium a 4. § c)—h) alatt foglalt büntetések valamelyikét alkalmazta, az elítélt egyháztag a határozat kézbesítésétől számított 15 nap alatt a rendes fegyelmi eljárás megindítását kívánhatja (vizsgálatot és tárgyalást kérhet) s e kérelem (melylyel a kifogás vagy felebbezés bejelentése egy tekintet alá jön) meg nem tagadható s ez esetben a presbitérium ott, a hol az egyházközségi bíróság alakítva van, az ügyet az egyházközségi bírósághoz teszi át, ott pedig, a hol az egyházközségi bíróság alakítva nincs, maga a presbitérium, az egyházi törvény által szabályozott rendes eljárást folytatja s alak-szerű eljárás után hozza meg a határozatot (ítélet). Az egyh. községi bíróság vagy a presbitérium által hozott ilyen ítélet ellen a jogorvoslat tekintetében is az egyh. törvény [az egyh. törvénykezés III. rész harmadik fejezet d), e)] alkalmazandó.

11. §. Az egyházközségi bíróság csak az egyházi törvényben szabályozott alak-szerű (rendes) eljárás alapján hozhat ítéletet.

Ritoók Zsigmond.

egyaránt idvességet biztosított az Urban való hit által, kizsákmányolta a hűtelen sáfárok saját céljaikra és azután elrejtették véka alá, elásták a földbe, oda tapodták a sárba.

Nincs mívelt ember, a ki ma már nem tudná, a mit a történelem igazol és tanít arról a gyászos multról, a melynek folyamán, Krisztus ártatlan véren szerzett örökségét, idegenek s kegyetlenek a végromlás lejtőjére juttatták. Még Bellarmin bibornok is bevallja, hogy „a lutheri és kálvini eretnokség (?) keletkezése előtt néhány évvel, egykoru írók tanúbizonysága szerint az egyházi ítélkezésben semmi szigor, erkölcsi tekintetben semmi fegyelem, a szent tudományban semmi ösmeret, az isteni dolgok iránt semmi tisztelet sem volt s alig maradt még meg valami a vallásból.“ Ennek oka az volt, hogy a mily mérvben növekedett a névleg és színleg magokat keresztyéneknek vallók száma, époly arányban elharapózott a papság fényűzése, kéjlegése, a tömeg babonáskodása, tudatlansága, az ereklyék, képek, szobrok, Mária és az angyalok evangéliomellenes tisztelete, az úrvacsorának pogányias áldozattá való elferdítése, az egyházi fegyelem meglazulása, a halandó bűnösöknek szentekké, bálványokká való avatása, a biblia olvasásának eltűlése, szóval, az idvességnek kizárólag és egyedül Krisztusban való keresése helyett, a tökéletlen emberi találmányoknak és erkölcsileg értéktelen cselekedeteknek a gyakorlása, úgy annyira, hogy I. Maximilián császár, a lelki, szellemi és erkölcsi tekintetben elkorcsosult

pápaság és papság intézményének reformálása céljából komolyan kezébe akarta venni az egyház kormánygyeplőjét.

És Isten, épen az emberi tökéletlenség által előidézett e rettenetes elárvahodás közepett dicsőítette meg legjobban irgalmát az övéi felett. Mikor már az egyháznak leggonoszabb ellenségei magok a pápák és papok voltak, a kik Istennek igazságát hazugsággá változtatták: ekkor az Ur — mint hajdan Izráel népével cselekedte — elküldé profétáit, az igazság, szabadság és világosság terjesztőit, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, turini Claudius nyomában Valdez Pétert, Wiklef Jánost, Husz Jánost, Savonarolát, a kik mint a tündöklő nap felkeltét jelző hajnali csillagok, égi fényt terjesztettek a lelki világ sötét éjszakájában, vigasztalólag hirdetve, hogy immár foszlik a ború és nappal virad a szivekben. Elszorúl a keblünk, ha visszagondolunk a siralmak ama századaira, a mikor azok a hitbajnokok küzdöttek, szenvedtek és meghaltak az Ur ügyéért; a mikor a Rajna tovahömpölygő hullámaival a vértanúságig hű, ártatlan Husz János elhamvasztott tetemei szentelték meg; a mikor a máglyán kimult dicső Savonarola, korának és nemzetének lánglelkű profétája hamvait a gonosztevők az Arnó folyóba szórták szét. Ám a testet megöletitek, de a lelket, a szellemet, az igazságot soha! Vértanúink véráztatott nyomaiba oda-léptek a középkor Ilyései, Ézsaiásai, Jerémiásai, hittel felvértezett, Szentlélektől vezérelt apostolai, a reformá-

TANÜGY.

Tanári állás és iskolai kormányzat a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület legközelebbi közgyűlésén fog tárgyalás alá kerülni az a szabályzat, melyet a m.-szigeti ev. ref. lyceum kormányzó tanácsa készített az intézet átadása tárgyában a máramaros-ugocsai egyházmegye tulajdonába.

Ez az ősi ref. intézet tehát; mely a Telekiek, Bethlenek és Apaffy Mihály dús adományából létesült, s melyet később a vidéki nemesség, a pártfogóság gyámolt, legujabban pedig a magas államkormány évi 16.000 frt államsegéllyel és 80.000 frt építkezési segéllyel támogat: gazdát fog cserélni. Régi lobogóját készül átvenni az egyházmegye kebeléből alakítandó igazgató-tanács, melyet az iskola szellemi munkásai és anyagi gondviselői a hazafias lelkesedés tüzeitől áthatva, egybeforrvá évszázadokon át diadallal hordoztak itt, az ország északkeleti részén a magyar kultúra hareibaiban.

Nem lenne szabad, hogy egy kulturintézet szellemi és anyagi existenciájának feltételeit bárhol is nagyobb mértékben találja fel, mint épen az ev. ref. egyház oltalmában.

A felvilágosult szabad gondolkodás szülte a reformációt; igazságszeretet, méltányosság, az emberi jogok kölesönös tiszteletben tartása növelte nagyra s tartja fenn azt negyedfél száz év óta, az eszme hirdetői s az igazság terjesztői, tehát csak itt lehetnek igazi otthonukban.

Reménnyel és bizalommal néztünk tehát a változás elé, mert hittük, — és joggal hittük, — hogy az iskola jövő kormányzata tárgyában készített rendszabály elébbre viszi egyik legfontosabb közintézetünk ügyét, s abban a *tanári állás tekintélyét és függetlenségét*, legalább is azon a szinten tartja meg, a melyen

ezelőtt egy pár évtizeddel, az iskola virágzó korában állott, vagy áll ma is, midőn az intézet a ráért súlyos anyagi és erkölcsi bajokból újra éledni kezd, az államkormány segélye folytán.

Számítottunk arra, hogy az új szabályzat az intézet tanárkarát legalább is olyan jog és hatáskörrel ruházza föl a tanulmány és fegyelmi ügyek intézésében, a minővel protestáns egyházi törvényeink keretén belül, a testvér erdélyi részi kollégiumok, vagy akár az ág. evangélikus gymnasiumok tanárkarai bírnak. És erre annyival inkább számíthattunk, mert lyceumunk alapját az erdélyi kollégiumokkal egy időben ugyanazon nagynevű alapítók vetették meg, ugyanazon intenciókkal.

De esalódtunk e várakozásunkban.

Az előttünk álló szabályzat, mely az intézet tanárkarainak teljes kizárásával készült, a tanárkar jog és hatáskörét, a tanári állás tekintélyét és megbízhatóságát most is azon az alacsony szinten kívánja látni és megtartani, a melyen e tekintetben a volt debreceni particulák rectorai és nyolc osztályt végzett praeceptorai állottak.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület középiskoláinak kormányzatában, bármilyen szokatlan és sérelmes is, manapság gyakran kifejezésre jut az a felfogás, hogy az *iskola anyagi és szellemi ügyeinek vezetésében, akármelyik egyházi, vagy világi ténylező hivatalosabb a tanárnál.*

Ez a tanári állásra nem épen megfizető felfogás nyilatkozik meg az átadás tárgyában készített szabályrendelet majdnem minden szakaszában.

A tanári állás és a tanári képesítés nyíltan kimondott kicsinyítését látjuk például abban, hogy — a mint a szabályzat 10. §-a kifejezi, — a *19 tagú igazgató-tanácsba kettőnél több tanár be nem választható.*

Pedig liberálisabb és a jelen kor igényeinek, gondolkodásmódjának, felfogásának inkább megfelelő szervezetmintáért nem is kellene idegenekhez fordulnunk.

torok, kik az egész világ tiszteletére, halájára méltó nagy tetteket hajtottak végre.

Luther az ő 95 tételével, melyeket 1517 október hó 31. napján a wittenbergi vártemplom ajtajára kifüggesztett s a következő esztendőben a pápához is elküldött, nemcsak a keresztyén szabadságról és az egyház függetlenségéről tett tanubizonyosságot, de mindenekfelett Uráról Krisztusáról is, a kin kívül senki másban nincs idvesség.

Zwingli apostoli fenkölt lélekkel védelmezte a teljes szentírás ihlettségét, tekintélyét s egyik kezében a bibliával, másikban a karddal, mint Krisztus jó vitéze s hű hazafi küzdött mind a véglehető, Isten országának és földi hazájának igazaiért, az egyetemes emberiség lelki, erkölcsi ideig és örökké tartó boldogságáért. Igazságért lángoló lelkét is ott lehelte ki a harc mezején — e nagy, e hős, e dicső reformátor!

A nagyok legnagyobbika meg Kálvin, az egész világra kiható, áldásdús és korszakalkotó csodálatos cselekedeteket cselekedett s evangyéliomi tanításának, szeplőtelen életének, mintaszerű egyházalkotmányi szervezetének, rendületlen hitének, örökbecsű irodalmi remekműveinek varázshatalmával, a proféták, apostolok és vértanúk szellem-erkölcsi hódításaihoz hasonló, bámulatos diadalokat vívott ki — az Ur által!

És vajjon elősoroljam-e mind a többieket? Kifognék az időből, ha elbeszélni megkísérleném azokat a fáradalmas, veritékes, de végeredményileg dicsőségteljes

teljes tusákat, a melyeket egyfelől a pápaság önző, zsarnoki kényszeruralma ellenében, másfelől az igazság, szabadság és világosság győzedelme érdekében folytattak a tűrő és diadalmaskodó hit hősei, mint példának okáért egyik oldalról a kiváló tudományossággal és bölcseséggel ékeskedő külföldi és magyar reformátorok: Oecolampad János, Haller Berthold, Jud Leó, Bullinger Henrik, Farel Vilmos, Béza Tódor, Knox János, Melanthon Filep, Dévai Biró Mátyás, Kopácsi István, Sztárai Mihály, Szegedi Kiss István, Kálmáncsai Sánta Márton, Méliusz, másik oldalról meg az uralkodók, fejedelmek, hadvezérek, hősök dicsoszorúval díszített mintaképei: Frigyes, a bölcs, meg az istenfelő; János, az állhatatos és fia a nagylelkű, meg Orániai Vilmos és Gusztáv Adolf, aztán a hugonotta hős Coligny Gáspár, meg öcsese Ferenc s velők, mellettök a halhatatlan Bocskai István, Bethlen Gábor, Rákóczi György s a tudósok, lelkészek, tanárok, tanítók, hívők egész tábora, kiket nem birt soha megrettenteni zsarnoki boszúlo tekintet, de a kikre valóban nem volt méltó e világ!

Am ne merüljön bele ielkünk ama lezajlott századok eseményeinek s vezérlő alakjainak méla szemléletébe; se ne idézzük elénk fájdalmas visszaemlékezéssel a bertalanéji párisi vérnász borzadalmait, a védtelen hugonották iszonyú mérsárlását, a spanyol inquisitio vérfagyasztó kegyetlenségeit, a nápolyi gályákra hurcolt magyar protestáns hitvallók szívzaggató gyötrődéseit és — óh jaj! — a hitveseik, gyermekeik és saját magok

A hol az egyház alapította és tartja fenn a gymnasiumot, mint a tiszántúli egyházkerület nagyobb egyházközségeiben, ott is az *igazgató-tanácsot egyharmadrészen az intézet tanárkara képezi az egyh. ker. rendelkezés értelmében*. Tehát itt törvényekben gyökerező köteleességek az iskola fentartóinak, hogy a tanárt legalább egyharmadrészen tekintsék arravalónak, a mire képezte magát.*

Azonban más szempont, más felfogás kell, hogy megnyilatkozzék az olyan iskolák rendszabályaiban, kormányzatában, melyek kezdet óta saját alapjaikból tartják fenn magukat, mint a milyen a máramaros-szigeti lyceum is.

Az erdélyrészi ev. ref. gymnasiumoknál s az ág. ev. középiskoláknál az értesítők tanúsága szerint valamennyi rendes tanár tagja az iskola élén álló előjáróságnak, sőt az egyházkerületi közgyűlésnek is. Az előjáróságnak nem tanár tagjai — a főgondnok és a gondnokok kivételével, tehát az iskola orvosa, ügyésze, pénztárnoka csak is mint tanácskozó tagok vehetnek részt az előjárósági gyűlésekben. A lelkészek mint vallástanárok és egyh. ker. képviselők folynak be az iskolák ügyeire. A vallás erkölcs és a tudomány kezét fogva egymás mellett, egymást támogatva, biztosabban halad előre, mint egymás fejére állítva. Keressük ezek között a kapcsolatot és ne a szétválasztó egymásra

* Sajnos, a törvény egyenes rendelkezését az igazgatótanácsok szervezésénél talán épen a tiszántúli ev. ref. iskolák fentartó testületei hagyták és hagyják leginkább figyelmen kívül, Erre nézve álljon itt ime a számarány: *Békés*, igazgató-tanács 1 tag, ebből tanár 4; *Debrecen* 31 tag, ebből tanár 8; *Hajdu-Nánás* 19 tag, ebből tanár 6; *Karcag* 18 tag, ebből tanár 5; *Hódmező-Vásárhely* 17 tag, ebből tanár 4; *Kisújszállás* 12 tag, ebből tanár 3; *Mezőtúr* 13 tag, ebből tanár 4; *Máramaros-Sziget* (rég. kormányzó-tanács) 29 tag, ebből tanár 5; *Szatmár* 15 tag, ebből tanár 5. Szorosan tehát csak Szatmár tartja meg a törvényt, de még Nánás és Túr is méltán törvénytisztelőnek mondható. A többi, azok közül főleg egyik-másik, távol áll a törvény kívánalmaitól. Szerk.

élete miatt aggódó istenfélő nők siralmas zokogásait: sőt inkább a mindeneket eltűrő és soha el nem fogyó keresztyéni szeretet érzelmeivel feleltessük azt a sok gyászt és csitítsuk el az üldözöttek rémes kiáltásait s esedezünk Istenhez, hogy a Golgota keresztyéről aláhullott szent vér-áldozatért bocsásson meg azoknak, kik halálra keresték országa és Neve dicsőségéért kiszenvedett ártatlan híveit!

Most pedig, a mult idők esataiban és viharaiban győzedelmesen küzdött evangyéliomi keresztyén egyház jelenét vizsgálva s jövőjére tekintve, méltán járja át egész valónkat a hála magasztos gondolata, az öröm tiszta érzelme és a remény boldogító tudata, ha meg-gondoljuk, miként mi, kik ma igazi kegyelettel adózunk a nagy reformátorok emlékének, Isten kegyelméből evangyéliomi református keresztyének és magyarok vagyunk.

Hálát mondunk Istennek, a ki atyai hűséggel vigyázott és szünetlenül örködik evangyéliomi reformált egyházunk és hazánk élete, szabadsága, üdve fölött és a kegyelem lelki országát, örök terve szerint, minden válság, ostrom és tagadás ellenére, diadalmasan célhoz vezérli, a mint ezt a reformációnak — ez Istentől akart és rendelt szent mozgalomnak — kezdete, folyama, alkotásai és vívmányai kétségbevonhatatlanul igazolják.

Öröm hatja át szívünket-lelkünket, mikor látjuk, tapasztaljuk, tudjuk, hogy a nemzetek, államok és egye-

nehezítő kategóriákat. E szövetséges hatalmak munkája lelkesebb, de sikerebb is, ha krisztusi szeretet és bizalom működik közöttük és egyik sem tartja gyengének képtelennek a másikat a maga posztíóján. Példák igazolják, hogy szilárdabb az épület és inkább fog dacolni az idők viharával, ha abban az összeálló anyagot kellő mértékben inkább egymásmellé a maga helyére állítjuk, mint hogy ha aránytalanul egymás felibe tornyosítjuk.

Teljesen hasonló viszonyok és ugyanezek az irányelvek hívták életre és dominálták a m. szigeti lyceumot is. Ugyanazok a traditiók állottak fenn mai napig annak kormányzati rendszerében. Párfogóságnak minden tanár tagja volt és a traditiókhöz való jogosultsága, éppen úgy megvan most is, mint a testvér erdélyi intézeteknek.

Miért történt mégis, hogy a rendszabály készítésénél teljesen figyelmen kívül hagyták azokat az alapelveket, melyek a testvér intézetekben oly szép harmóniában és oly biztos sikerrel szolgálják a protestantizmus ügyét? Mi az oka annak, hogy ez a rendszabály a tanári állást megillető tisztelet, kimélet és bizalom terén még azt az alacsony színvonalat sem akarja elérni, melyen a szellemi munkát becsülni kevésbé tudó földműves városok presbitériumai állanak?

Nem kívánunk ez alkalommal rámutatni arra az elszomorító képre, mely a szabályzatban kifejezett intenciók hátterében áll. Egyelőre elég ha mi, tanárok látjuk azt. Elkeseredett szívvel, de csüggedés nélkül várjuk az idő bekövetkezését, midőn intéző köreink is látni fogják azt, prot. közéletünket s közoktatásunk ügyét megbénító hatásaiban.

De elkeseredésünk fájdalmát nem csekély mértékben fokozza az, — s ezt szégyenkezéssel kell belátnunk, hogy a *tanári tekintélyt és függetlenséget, egy részét éppen a protestantizmus nevében tiporhatják össze az efféle rendszabályok*.

Egyetlenegy fentartó hatóság sem bizik oly kevésbé tanáraiban, azok munkaképességében, lelkiismeretességében

sek önálló szabad létének, valamint a lelkiismereti függetlenségnek, a józan vallás terjedésének, a tudomány, műveltség fejlődésének, a szellemerköleszi tökéletesbülésnek alapfeltétele és biztosítéka épen és egyedül az az evangyélium, melyet a reformáció mentett meg s adott vissza szent örökségül az emberiségnek.

És reménységgel, bizvást nézünk a jövőbe, mert a reformáció által bebizonyítva van az az igazság, hogy Krisztus egyházán, a pokol kapui sem vehetnek diadalmat.

Vizont a hála, öröm és remény eme megnyilatkozásával kapcsolatban felfogadjuk újból ma is, hogy mindenha ösmerni és teljesíteni fogjuk keresztyéni egyházi s honfiúi köteleességünket, miként tették a múltban apáink, azok a poraikban is áldott, derék hű eleink. Szent elszántsággal lépünk nyomaikba, hogy egyen-egyen, mint megannyi szövétnekhordozók, fáklyavivők terjesszük az Ur Krisztus evangyéliomának világosságát s ennek világánál minél több embertársunkkal megösmertessük az igazságot, hogy büntől, haláltól, kárhózzattól szabadok lehessünk és az örök életre Isten irgalmából eljuthassunk.

Ez a reformáció alapelve; ez a reformáció által létesített evangyéliomi protestáns egyháznak isteni rendeltetése, törekvése; ez a mi fohászunk, munkánk, vágyódásunk, hitünk és reményünk legfőbb célja s mi tudjuk, meg is vagyunk felőle győződve, hogy ez, az Isten akarata.

Atyánk! legyen meg a Te akaratod!

Debrecen, 1899. október hó 31.

Dr. Erdős József.

ben mint épen a mieink. Egyh. kerületi rendszabályainkból úgy tűnik föl, mint a kik önerőnkben nem vagyunk képesek helyzetünk magaslatára eljutni, s azon fenn tartani magunkat, és ehhez nekünk okvetlenül más qualificatióval rendelkező papok, orvosok, bírák, ügyvédek, vagy épen csak iskolát végzett más egyéniségek erkölcsi támogatására lenne szükségünk.

Minden qualificatióhoz kötött hivatali karnak megvan a maga jog és hatásköre. A bíró függetlenül hozza ítéleteit, a pap a maga izlése szerint választja és dolgozza fel texusát, a gazda azt vet földjébe, amit jónak lát: egyik sem kéri ki a maga szakmájában a professor véleményét. Próbálnánk csak beleavatkozni valamelyik dolgába! Aspirálnánk csak törvényszéki elnökségre, esprességre, vagy ügyvédségre tanári diplománkkal!

Pedig a ref. tanárral szemben ezt gyakorolják per longum et latum, midőn a nagyobbbrészt idegen elemekből összealkotott igazgatótanács magának tartja fenn mindazon intézkedési jogokat, melyek a dolog természetéből kifolyólag legnagyobb részben az iskola tanárkarára, vagy igazgatójára tartoznak.

Avagy nem saját positiójából szoritják ki az igazgatót midőn az igazgató-tanácsnak tanári képesítéssel nem bíró elnöke, vagy helyettese vezeti a vizsgálatot, állapítja meg a vizsgálatok idejét, módját? Nem sértő és lealacsonyító a tanárkarra, ha e szabályzat, még az osztályzatok megállapítására is befolyást biztosít nem tanároknak? Nincs e kétségbe vonva a tanár elfogulatlan józan ítélőképessége ott, a hol a tanuló tandíjmentessége, jutalmazása, vagy büntetése felett az iskolán kívül álló tényezők döntenek? (11. §.)

Más középiskolákban az igazgatón kívül a kir. főigazgató vagy még a kerületi tanügyi bizottság kiküldöttje ellenőrzi az intézetet, s abban a tanárok működését. És ez az ellenőrzés teljesen megfelelőnek kielégítőnek bizonyult; mert a bizalom fokozza a munkakedvet, s a felelősségérzet ambíciót önt, még a tanárba is.

Nagyon sajnálatra méltó körülmény, ha csak a legmagyarabb felekezet tanárai nem szerezhették meg maguk iránt ezt a bizalmat. Pirulnunk kell más kartársaink előtt, mert a mi ellenőrzésünkre nem tartják elegendőnek kir. főigazgatónk és egyh. kerületünk elismert érdemes gymnasiumi felügyelőjének áttekintő képességét, — igazgatónk és kollegáink látogatásait nem is számítva, — hanem a mi számunkra kelbeli tanügyi bizottságot is szerveznek, hogy legyenek, a kik a tanárra nyitogassák az osztály ajtaját, megzavarják a tanítás menetét, felülbírálják egyetemen szerzett tanári képesítésünket és a mi legkeserűbb: — megbízhatóságunk tekintélyét lealacsonyítsák saját tanítványaink előtt. (18. §.)

Nem féltünk s nincs okunk félni a nyilvánosságtól ezután sem. A tanügy iránt érdeklődőket szívesen fogadjuk bármikor, de nem a reánk sujtott §§-ok alapján, nem olyan álarcba bujtatva, amelyről minden tanítványunk s a nagyközönség is csak azt olvashatja le, hogy a tanár lelkiismeretessége hivatali buzgalma más forrásból fakad, mint saját énjéből.

Lehetett idő, mikor ez a magát túlélte ellenőrzési rendszer jó szolgálatot tett az iskolának. Mert az egyh. kerületi felügyelő s a kir. főigazgató hiányában kellett létezni legalább egy olyan testületnek, mely az iskola működését ellenőrizze, számba vegye, ügyeit, bajait intézze. Lehetek olyan viszonyok, a midőn egyik vagy másik tekintélyes pártfogónk, vagy alapítónk a maga bölcs belátásával, széleskörű tudásával, kiváló mértékben emelhetette az iskola színvonalát kívülről talán még

paedagógiai szempontból is. Mert akkor a tanári állás még nem volt külön képzéshez kötve, mert valljuk be őszintén, — javarészt ekkleziához nem jutott theologusokkal és az iskolából épen hogy kikerült fiatal, sok esetben tapasztalatlan diákokkal töltötték be. Tisztelet a nagyszámu kivételnek, kiket az egyéni rátermettség, a tudmányok kedvelése s a pálya önzéstelen szeretete kreált tanárokká!

De manapság a tanári pálya époly életcél, mint a többi. Sok esetben nehezebb qualificatiót kíván, mint a többi. S miután oly szép anyagi javadalmazással nem kecséget, mint igen sok más életpálya, — gyanítanunk kell, hogy a tanítás és nevelés ügye iránt, iskoláink színvonalának emelésére hoztunk magunkkal legalább is annyi munkakedvet és igyekeztünk szerezni legalább is akkora szakképzettséget és aesthetikai izlést, mint a mennyit e tekintetben — a szerénység teljes hiányát feltételezve, — nem tanárok igényelhetnek maguknak máskülönben a legalaposabb miveltség mellett is.

Illusorius tehát a gyámkodó törekvések tulásba hajtása nem tanárok részéről tanárok felett. Sehogyan sem állja meg a józan gondolkodás kritikáját ez a mi legújabb rendszabályunk még úgy sem, ha az egyh. kerületi rendeletek szigorára hivatkozik is a tanári állással szemben. Mert beismerjük, hogy ref. iskola tanárai vagyunk, de mi — szegénységünk dacára — büszkéek is akarunk lenni állásunkra és nem szégyenkezni amiatt. Szívesen belenyugszunk abba a tudatba, hogy iskolánk az egyház veteményes kertje. De azt a felfogást, hogy ennek a kertnek a gondozásában, művelésében minden más mesterember hivatottabb, jogosultabb, mint a kertész, az iskola tanárkara és igazgatója: a protestantismus nevében vissza kell utasítanunk.

A tanárkar nagymérvű mellőzése, mondhatni kizárása a szervezendő igazgató tanácsból igaztalan és indokolatlan még abban az esetben is, ha e testület hatáskörébe csak az anyagi ügyek tartoznának.

Az iskola alapjainak kezelése, vagy jövedelmének hová fordítása iránt van annyi érzék a tanárban is, mint a más pályán működőkben. Nem szerénytelenség, ha saját műhelyében igazgatója, szakavatott felügyelői és gondnokai után, elsőséget kíván magának a tanárkar ezen a téren is; mert legtöbbször ő látja, ő érzi s így egjobban ő ismerheti a gondjaira bízott intézet gyarapodásának összes feltételeit. A tanár existentiája, — úgy hisszük — jobban fűződik az iskola szellemi és anyagi állapotához, mint bárki másé. Osztoznia kell annak jó és balsorsában egyaránt. És így abban a testületben, mely fenntartóságnak nevezi magát az alapítók és a segélyezők után senki sem tulajdoníthat magának több jogosultságot, mint az intézet tanárai. Csak azt kell belátni, hogy a tanár is tagja egyházának és missiója époly fontos közoktatásügyünk hajlékaiban, mint akár a papé, a szorosán vett egyházi életben, vagy a bírőé a törvényházban. És hogy a tanár e missiójának anyagi érdek nélkül teljes lélekkel igyekszik megfelelni!

Hiszen az iskoláknak nyújtott jelentékeny államsegély mellett s a folytonos sürgetés dacára, nem egy tanárunk szolgál most is — némelyik 20—25 év óta — minden korpótlék nélkül, minimális fizetéssel, az államiakénál rendesen kisebbre szabott lakáspénzzel. A ref. tanárnak csak heti óra száma, adója és felettes hatósága több. A megnehezített viszonyok között legalább állásunk tekintélyét ne kisebbítsék, mert a mi a tanár bántja, nem hagyja érintetlenül az iskolát sem.

Ha intéző köreink szeretettel elfogulatlanul vizsgálják a tanárság helyzetét és viszonyait egyházkerületünk-

ben: nem egy okára fognak rá bukkanni annak a beteges kóros állapotnak, melyet a *protestáns közszellem hanyatlása* címén oly gyakran elpanaszolunk. Siessünk e baj orvoslására addig míg nem késő! A méltányosság írját, melyet oly sokféle alakban kínálgatunk idegeneknek, vegyük elé, s alkalmazzuk egyszer saját sebeinkre is. Egyházkerületünk derék fenkölt gondolkozású papsága fog jelen lenni a műtét végzésénél. Soraikból nem egyszer hallottunk védelmező intő szózatot. A mi szavunk kifáradt, gyenge, pusztában elhaló. Bennük bizunk. Beteg testvérükről van szó: a tanárság protestáns érületének megmentéséről, vagy kihalni engedéséről.

Ezt a pusztító kórt a tanárságban és a tanári működés terén eléggé indokolják a fentebb vázolt okok és körülmények: a *mellőzés és kicsinylés*, mely a tanárt hontalanná teszi saját hajlékában, az iskolában is. Erre vezethető vissza legtöbb esetben iskoláinkban az anyagi viszonyok esábitgatása és kecségetése dacára szünni nem akaró tanárváltozás, pályázataink meddősege. A tanárváltozás terén egyes fiatal intézeteink, oly szép recordot értek el, egy-két emberöltő alatt, aminővel fennállása óta, talán a cambridgei egyetem sem dicsekedhetik. Mert a tanár, főleg a ref. tanár nem a pénzért, nem az anyagi jólétért szánta magát erre a pályára, hanem egyháza iránti szeretetből az állás tisztességéért.

És hova mennek javarészt ezek a mi vándor madaraink? Kövessük őket. . . . Vigasztalódjunk . . . ! Legalább egyrészek nem idegenben köt ki! A mi régióinkban is van hely tehát, ahol a tanári állást jobban tisztelik, inkább megbecsülik, mint nálunk; — s a hol többnyire a halál kaszája csinál tanár változást.

Okuljunk! Adjuk meg a tanárnak a mi a tanaré, és ne ruházzuk méltatlanul másokra azt a kis decorumot, mely őt e pálya felé vonzotta. Szakítsunk már azzal az igaztalan, bántó felfogással, hogy a tanár ellensége az iskolának. Hisz a vadállat is tudja gondolni a maga fészket, nem hogy szétrombolja azt!

Tanuljunk! És most a XX-ik század küszöbén, alkossunk olyan rendszabályt, egyik legfontosabb intézetünk tanáira, hogy abból méltányosságot, igazságot, humanitást, ember és munka tiszteletet mások is tanulhassanak! „Mindeneket megvizsgáljatok, s a mi jó azt megtartsátok!”

—s—s.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság október hó 26. tartott ülése.

As egyházkerületi tanügyi bizottság okt. 26. Kiss Aron püspök és gr. Degenfeld József elnöklete alatt az egyházkerületi közgyűlésre felterjesztett iskolai ügyek előkészítése céljából ülést tartott a debreceni főiskola kis tanácstermében.

Dóczi Imre középiskolai felügyelő jelentést tesz a kerületbeli gymnasiumokban és felsőbb leányiskolákban tett látogatásairól. A debreceni főgymnasiumról nem szól, mivel ennek ügyei a főiskolai igazgató-tanács útján jutnak a kerületre. A m.-szigeti főgymnasiumban észlelt hiányok megszűnését az államsegély folyóvátételétől várja. A szatmári főgymnasiumban úgy az anyagi, mint a szellemi állapotokat jónak találta. A kisújszállási főgymnasiumban baj, hogy állandó tanári karra nem tud szert tenni; 6 helyettes tanár működik 8 rendes tanár

mellett. A tanárok eljárását az újabb paedagogia színvonalán állónak találta. A hódmező-vásárhelyi főgymnasium van legjobban ellátva tanárokkal, a tanári fizetések is itt teljesen rendezve vannak, az épület pedig páratlan az országban. Hat osztályú gymnasium négy van, de ezek közül három államsegéllyel főgymnasiummá alakul át. A latin nyelvből majdnem mindenütt gyenge a tanítás eredménye. Tanári szakkönyvtárakkal sincsenek kellően ellátva az intézetek. A debreceni felső leányiskolát minden tekintetben kifogástalannak találta, csak a tanári és ifjusági könyvtárak várnak még fejlesztésre. A szatmári 4 osztályú felsőbb leányiskola a katolikus zárdával szemben szükséges, bár állapotán nagyon érezhető a szegénység hatása.

A tanügyi bizottság javasolni fogja az egyházkerületnek, hogy a felügyelői jelentésben említett hiányok pótlása iránt a fentartó testületek intézkedjenek. Az új állami tanterv az első osztályban életbelépve, az államsegélyes gymnasiumokban a megfelelő — miniszterileg approbált — tankönyveket megállapítja a bizottság. Az érettségi vizsgálati szabályzat úgy módosítatik, hogy az igazgató a szaktanároktól bekért feladatokat közvetlenül az érettségi vizsgáló bizottság elnökéhez tegye át s a feladatokat az tűzze ki. Tanári eskü néhány gymnasiumban nem lévén, az egyházkerületi közgyűlés határozza el, hogy minden hivatalba lépő tanár tegyen esküt az egyházkerület által megállapítandó eskümintá szerint. A miniszteri igazgatói útasítás alapján a mi viszonyainkhoz alkalmazott igazgatói útasítás kidolgozásával a gymn. felügyelő bizottság meg, a mely meg lesz küldendő az egyes tanári karoknak véleményezés végett.

A felügyelő jelentést tesz egyházkerületünk területén levő azon középiskolák ref. növendékeinek számáról, a melyek székhelyén egyházunk nincs. Az esperesek felhívása, hogy onnét is szerezzék be az adatokat, a hol ref. egyház van, ezek az adatok amazokkal egyesítendőek és felhasználandók.

A nagybányai egyház vallástanári állás szervezését kéri. A bizottság álláspontja az, hogy a helyettes lelkész teljesítse a vallástanítást, míg a rendes lelkészi állás betöltetik.

A gymn. felügyelő nyugdíjügyének a debreceni főiskolai tanári nyugdíjintézet igénybe vétele útján való megoldását — a főgymn. tanári kar javaslata szerint — a bizottság elfogadta. A kerületi pénztár 300 forint évjáradékkal, az érdekelt középiskolák minden tanuló után 50 krral fognak a nyugdíj-alaphoz hozzájárulni. A hódmező-vásárhelyi főgymnasiumban a magánvizsgálati díjak, a melyeket eddig a fentartó testület a maga pénztára számára foglalt le, a bizottság javaslata szerint a jövő évtől kezdve a tanári kart fogják illetni. A nánási és karcagi gymnasiumok szerződése az államsegély ügyében, pártolólág felterjesztetik a konventre. A karcagi gymnasium nyilvánossági jogát nem évről-évre, hanem egyszerismindenkorra kéri megállapíttatni. Pártolólág felterjesztetik. A szatmári főgymnasium új rendtartása a helyi presbiterium felebezésének mellőzésével, megerősítésre ajánltatik. A máramaros-szigeti lyceum új szervezeti szabályzata visszaadatik a kormányzó tanácsnak a tanárkar véleményének meghallgatása és ennek tekintetbe vétele végett.

A debreceni felsőbb leányiskolában a tanítóképző III. osztálya megnyitván, a nyilvánossági jog megnyerése tárgyában a miniszterhez felterjesztés fog tetetni.

—i—r.

A főiskolai igazgató-tanács őszi gyűlése.

A debreceni főiskola igazgató tanácsa október 27-én tartotta őszi rendes ülését. Ez alkalommal is bebizonyult az, hogy ez az újonnan szervezett nagyfontosságú adminisztratív, felügyeleti és véleményező intézmény egészen helyes elvi alapokon nyugszik, s a hatáskörét és tevékenységét meghatározó részletes szabályok is teljesen megfelelők s alkalmasak arra, hogy a tanács életrevaló és egészséges életet ébresztő tevékenységgel töltsse ki s ekként e nagy múltú, de a jelen számtalan nehézségeivel küzdő ősi kollégium helyes vezetését, öntudatos, egységes és harmonikus fejlesztését a lehető legnagyobb sikerrel munkálhassa. Erre nézve a jóakarát és buzgalom bő mértékben meg is van ugy a tanács tagjaiban, mint az egész egyházkerület közönségében. Ami pedig ezenfelül még a sikeres tevékenység érdekében szükséges, t. i. a főiskola összes viszonyainak alapos megismerése épen az igazgató-tanács intézménye által van szintén biztosítva.

Tudvalevő dolog ugyanis, hogy eddigelé a tervszerű és folytonos fejlesztés munkáját leginkább épen az a körülmény akadályozta, hogy az ú. n. anyagi és szellemi ügyeknek az adminisztrációban való merev elkülönítése s mindkét oldalon a kellő betekintés hiánya miatt a főiskola viszonyairól kellő tájékozást szerezni, arról egységes képet alkotni a főhatóságot képező egyházkerületi közgyűlésnek nem állott módjában, s ekként egész tevékenysége aprólékos és részleges rendszabályokban merült ki, a melyeknek még a végrehajtását sem volt képes ellenőrizni. Nagyszabású akcióra a kellő tájékozottság hiánya miatt nem vállalkozhatott. Ma ellenben a kerületi közgyűlésnek tizenkét kiváló tagja ismerkedik meg az igazgató-tanácsban a főiskola összes viszonyaival s nyújthat ugy a tanács útján, mint közvetlenül is a ker. közgyűlésnek alapos tájékozást azokról s léphet elő a megfontolt, tervszerű fejlesztés nagyméretű és messzeható conceptióival. Ezenkívül az sem épen megvetendő előnye az új intézménynek, hogy ennek körében a debreceni egyház képviselője is megismerkedvén a viszonyokkal és kívánalmakkal, a főiskola magasabb érdekei a debreceni egyház körében is mindinkább kellő méltatásra találhatnak, s ez érdekek közös munkálása az ellentéteket kiegyenlítő egyetértésre fogja utalni a tanács kebelében találkozó összes tényezőket.

Hogy mily lelkiismeretesen fogják fel a tanács tagjai fontos küldetésüket, mutatja már az a körülmény is, hogy csaknem teljes számmal megjelentek. Különösen jól esett látnunk azt, hogy az egyházkerület részéről választott 12 tag közül, habár jobbára vidéken s a fővárosban laknak, egyetlen egy sem maradt távol.

Jelen voltak Kiss Áron püspök és gróf Dégenfeld József főgondnok elnöklete alatt Szabó János, Széll Kálmán, Dávidházy János, Dorogi Lajos, Zsigmond Sándor, Görömbei Péter esperesek, Lengyel Imre, György Endre e. m. gondnokok, Ujfalussy Béla e. ker. vil. főjegyző, dr. Hajnal István, Rásó Gyula, Kiss Elek; a debreceni egyház részéről: Kiss Albert e. k. tanácsbíró, Diesöfi József, Mitrovics Gyula lelkészek, Kovács József, dr. Szikszai Szabó József és László s rövid időre megjelent Simonffy Imre h. gondnok is. A tanárok állandó képviselői gyanánt jelen voltak: Sass Béla theologiai (a tanács jegyzője is), dr. Baczoni Lajos jogakad., K. Kiss József főgymn. és Somogyi Pál képezdei tanárok. Hivataluknál fogva jelen voltak: Dóczy Imre középisk. felügyelő, Csiky Lajos akad., Sinka Sándor főgymn., Kovács Lajos tanítókép. igazgató, Márk Endre koll.

ügyész. Az egyetlen tanács tag, Szinay Gyula, a ki meg nem jelenhetett, indokolt távolmaradását előzetesen bejelentette.

A megalakulás után Dorogi Lajos és Görömbei Péter tanácsstagoknak a főgymnasium, Dávidházy János tanács tagnak a tanítóképző intézet mult tanévi záró vizsgálatairól szóló kedvező jelentéseik vétettek tudomásul.

Igen fontos tárgyat képezte a tanácsnak a gazdasági albizottság terjedelmes jelentése, a mely a főisk. gazdasági tanács jegyzőkönyveinek s a beteresztett háznagyi és fűvészkerti számadásoknak felülvizsgálása alapján kimerítő tájékozást nyújtott a főiskola háztartásának viteléről. Sajnos egyedül az, hogy a főiskola mult 1898—9. évi számadásai a szabályszerű határidőre (okt. 15.) most sem voltak felterjeszhetőek, minthogy még a gazd. tanács által nem vizsgáltattak meg. Kilátásba helyeztetett azonban, hogy azok november első napjaiban lehetőleg felterjesztetnek, mely esetben az igazg. tanács gazdasági albizottsága által még az egyházkerületi közgyűlés (nov. 14.) előtt felülvizsgálhatók s a ker. közgyűlés által elintézhetőek lennének, Reméljük, hogy lassanként minden érdekelt tényezőnél tért foglal az a meggyőződés, hogy az évi számadásoknak az őszi közgyűlésre való elkészítése oly feltétlen követelmény, a mely elől a főiskolai háztartás jó rendje és biztossága érdekében kitérni semmi szín alatt sem lehet. E tekintetben már az igazgató tanács s ennek javaslatára az egyházkerület erélyes fellépése eddig is üdvös eredményekre vezetett, a jövőben pedig kétségkívül biztosítani fogja a teljes sikert. A gazdasági tanácsnak egyebekben buzgó tevékenysége az ig. tanács körében is elismerésre talált s intézkedései helybenhagyásra ajánltanak, csupán a gazd. tanács jegyzőjének díjazása ügyében kívánta az ig. tanács a kerületi közgyűlés rendelkezésének érintetlen fentartását a gazd. tanács eltérő határozatával szemben. Szigorú intézkedéseket javasol az albizottság a tandíjak s egyéb iskolai tartozások beszedésére nézve, követelvén a szabályok pontos alkalmazását, teljes kizárásával a fizetési haladékoknak, a melyek miatt pl. egyik iskolai évről a másikra több mint 1000 frt tandíjhátralék ment át s meg aztán legnagyobb részben veszendőbe is. Kimondatott az igazgatók és az indexekbe tandíjfizetés nélkül a jelentkezést bejegyző tanárok anyagi felelőssége. Az akadémiai anyakönyvek teljessége érdekében pedig köteleztettek a dekanok és igazgatók minden bejegyzés után az indexeket a háznagyi hivatalhoz át tenni s annak útján adni ki. Az iskolai betáblások intézménye a nem iskolai tartozásokra nézve megszüntetett.

Nagy érdeklődés tárgya volt még a Dóczy Imre középisk. felügyelő jelentése a kebelbeli főgymnasiumban teljesített látogatások eredményéről. A felügyelő szokott lelkiismeretes nyíltsággal és alaposítással referált a főgymnasium tanulmányi viszonyairól s elismeréssel szólva az intézet kitünő vezetéséről s általában a tanárok működéséről, egyúttal őszintén rámutatott azon hiányokra is, melyek itt-ott a tanításnál, de különösen az intézet elhelyezése és felszerelése tekintetében mutatkoznak. A tanárok a túl magas tanulói létszám mellett jóval nagyobb és terhesebb munkát végeznek, mint bármely hasonló intézetben, miért is a tanszékek szaporítása, további parallel osztályok létesítése s ezzel kapcsolatban a tanári javadalmazás végleges kiegészítése és megfelelő tanhelyiségekről való gondoskodás elodázhatatlan követelmény. Ez alkalommal is meggyőződhetett bárki arról, hogy olyan sokféle és nagymérvű szükség s sürzős kielégítéséről van itt szó, a melyek csak állam-

segély útján fedezhetők; és hogy a ki pusztá makacs-ságból vagy hiúságból a segítség e módjának útjába áll, azt *sulyos felelősség terheli Isten és emberek előtt* mindazon kiszámíthatatlan hátrányokért, a melyek az egymásután következő nemzedékek tanítása, erkölcsi és fizikai gondozása s a tanszékek szerencsés betöltetése tekintetében évről-évre mindinkább érezhetőkké válnak és a melyek, fontos felekezeti érdekeink megcsorbitásával, főiskolánk hagyományos sulyát és tekintélyét is fokozatosan alábbszállítják. Elégé sajnós dolog, hogy még mai napság is népszerűsége lehet számítani abban a szerepben, a mely az autonomia nevében tulajdonképen az autonomia legföltettebb érdekei ellen harcol, a mikor lépten-nyomon azt dokumentálja, hogy ez az autonomia nem a mai világba való, mert folytonosan beleütközik a közhaladás követelményeibe. De hiszen majd csak eljut ide is a világosság! Csakhogy addig nagyon sokat veszíthetünk ám! Az igazgató-tanács előtt, úgy látszik, már tisztán áll a kérdés, a mi magában véve is nagy nyereség.

A konvent által kívánt iskolai törzskönyv- és adattár készítésével, 200 frt tiszteletdíj mellett, *Balogh Ferenc* hittanár bizatott meg.

Alapos megbeszélés tárgyát képezte az illetékes albizottság előterjesztése folytán a főiskolai könyvtár ügye is, a melynek kibővítése s az átvételről szóló jelentés beterjesztése iránt előkészítő rendelkezések tételtek.

A tanítóképző-intézet igazgatójának kimerítő jelentése e virágzó intézet ügyében szintén többféle üdvös intézkedés kezdeményezését eredményezte, mire nézve javaslatok terjesztetnek a kerületi gyűlés elé.

Feltűnt s ismételt felszólalások tárgyát képezte, hogy az akadémiáról sem jelentés, sem a félévi tanrendek az igazgató-tanács elébe nem terjesztettek fel. Mindenfelől elösmerték, hogy e hiány a jövőben pótolandó s az akadémiái, főgymnasiumi és tanítóképzői albizottságoknak mindenkor össze kell jönniök az illető tanárkari jegyzőkönyvek, tantárgybeosztás, illetőleg tanrend stb. előzetes tárgyalása s jelentéstétel végett.

A főiskolai betegápolás intézményét tárgyzó javaslat az egészségügyi albizottság javaslata értelmében alaposabb előkészítés végett a tanárkarhoz tétellett vissza. Ideje volna, hogy ebből is legyen már valami.

Megemlítjük még, hogy a köztisztaság sokképen és mindenkor kifogásolt ügye ezuttal is több ízben felmerült, holott most már a gyökeres megoldás módozatai felett tanácskozhattunk volna, ha a főiskolai tanárkar a tavaszi egyházkerületi közgyűléstől nyert megbízatásának egy kimerítő tervezet, illetőleg szabályzat készítése iránt — eleget tett volna. Az igazgatóság feladata leendő, hogy ne engedje ismét feledésbe menni e fontos megbízatást, a mire utasított is.

A gazdasági albizottság jelentése alapján még több alapítványról s más egyéb aprólékos dologról az egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve fogja az érdeklődőket tájékoztatni.

— i — s.

„Nem minden szabad nekünk, a mi tetszik s ha szabad volna is, nem mind használ.“

(Geleji Katona István.)

(Vége.)

Exul túloz, Exul rémes álmokban ringatja magát. Hiszen sociologikus kérdésekben — a hol az erőket megmérni s egyensúlyozni a statika és dinamika szerint sokkal nehezebb; szélesebb, mélyebb belátást, tisztább

ítélőtehetséget követel, mint a physikában (a tárgy mi-volta miatt) — a legkönnyebben hajlandók az emberek a túlzásra és . . . a türelmetlenségre. Ne vegyünk kezünkbe történetet, csak a mai sajtót kísérvük figyelemmel egy hétig. Csakhogy az a baj, hogy a túlzás sehol sem áll boszút annyira, mint társadalmi actióknál. A mit a politikáról mond Kemény: alkalmazhatjuk mindennemű társadalmi kérdésekre s actiókra: „A bünt megbocsát-hatja Isten a gyónónak, de a félreismert politikai érdekek kegyetlenek s természetökben fekszik a boszúállás.“ És a nagy költők, a milyeneket csak évezredek meggyülemlett ereje és jókedve ad, ép abban mesterek, ép abban különböznek a többi fél meg negyedrészt embertársaitól, hogy ezeket a kérdéseket s azoknak megoldását lehellet-finoman fogják fel; már akkor és ott látnak mindent, a mikor és a hol a gubbaszkodó filosofus és más emberfia még csak az ártatlan szellőt látja fürdeni a porban. Ilyen költő minálunk Széchenyi, a kinek írásai a tragikái hős bús kitörései és a ki életével a legszebb tragoediát írta meg. Vagy mikor Antonius feláll Caesar holtteste felett és megszólal: „I come to bury Caesar, not to praise him. The evil that men do lives after them. The good is oft interred with their bones; So let it be with Caesar!“ — már akkor Shaspere megpecsételte a Brutus és Cassius sorsát, már akkor elibénk adja a porban játszó szellőt, melyből az a vihar lesz, a mi végigvölt a philippii sikon. Minket pedig a túlzások következményeitől legbiztosabban megőriz a helyesen értett szentírás, ez *isteni szó!*

Abban is téved Exul, hogy én őt kicsinylem. Ellenkezőleg! Ha kicsinyleném: feleletre sem méltattam volna legutóbbi, annyival kevésbé előbbi cikkét. Senkit sem kicsinylek, kivált lelkésztársaim közül és tudtommal nem is haragszom egyre sem. Mindenkinek — még a nagy embereknek is — csak azt adom meg és nem többet, a mi őket megilleti, különben zelótaságba esném.

Szerénytelenséggel tudtommal még senki sem apostrofált. Apostrofálhat azzal, — a ki ismer — hogy meggyőződésemmel mellől hajthatatlan vagyok, kivéven ha argumentumokkal győznek meg, mert esalatközhatatlannak sem magamat nem tartom, sem másit ilyennek nem tartok, még a nagy embereket sem. Apostrofálhat azzal is, — a ki ismer — hogy privatim és publice kerülöm a szóhajtást, a dikciót, a mennyire csak egy közpályán működő ember teheti.

Tanácsot elfogadni pedig sem nem véték, sem nem szégyen, sőt erény és tiszta haszon. Ha p. o. én gazdálkodásra adnám a fejemet, — a mi a vele járó folytonos reménnyel és más nemes lelki motivumokkal közelebb visz Istenhez s azért *cum grano salis* össze is fér a lelkészi hivatallal — bárkitől elfogadnám a jó tanácsot és ha Exulla! találkoznom: nagyon szívesen fogadnám a szíves és jóakarátú útbaigazítást, a mint mindig szívesen fogadtam, sőt kértem úgy egyház-kormányzati, mint szentírásmagyarázati vagy szónoki, vagy bármi néven nevezendő téren az útbaigazítást, a szíves, a jóakarátú tanácsot azoktól, a kiktől jól láttam és tudtam, hogy azon a téren nálam gyakorlottabbak s ahhoz a szakhoz nálam jobban értenek. Nem is bán-tam ezt meg soha. Mert én sem vagyok ám valami uranolith (azt hiszem, Exul sem hiszi ezt), hanem ha azt a kicsit, a mit tudok, tudománynak merném nevezni (szinte szégyelem, mikor magamról szólva, tudományról kell beszélnem) tehát ezt a műveltségi fokot Isten kegyelmén kívül és ezután saját kutatásaim mellett mesterek útbaigazításai, szíves, jóakarátú tanácsai után mondhatom a magaménak és ezekért az útbaigazításokért

mindig csak hálát érzek és azokról, a kik adták, mindig és mindenütt szíves örömet vallást teszek. Ime, Exultól is tanultam egyet-mást, a minek mindig hasznát fogom venni s a tanulságot ezennel meg is köszönöm.

Senkinek a kora vagy állása sem *salvus conductus* nem ad, sem hallgatást nem parancsol a közvélemény asztalánál, kivált az olyan embernek és az olyan emberrel szemben nem, a ki nemcsak korát, de nevét sem tudatja. Mert igaz ugyan, hogy az emberi lélek folyvást gazdagodhatik a korral, de csak *-hatik*, feltételes módon. És ha a lélek kocsijában folyton ébren nincs egy erős karú kocsis: akkor folytonosan a kerékvágáson kívül rázódik a kocsis az élet országútján, a mi meglehetősen poros, sáros; míg egyszer csak a pessimismus kátyujába kerül, már pedig a kétségbeesés: halálos betegség. Ez a kocsis pedig nem más, mint a tisztességes, becsületes székszisz, a megfontolás, az ítélet, a *σχεπτειν*, a mely sem az abstractiók ikarus szárnyain nem jár, sem tetteinek rabja, játéklabdája nem lesz, hanem szépen leül s megszámlálja pénzét, mielőtt építene, mint az evangéliumi toronyépítő; megméri erejét és az ellenségét is, mielőtt harcba menne, mint az evangéliumi király. Én legalább így szoktam eljárni minden könyvvel, irással vagy emberrel, a kivel dolgom van. És ez a *σχεπτειν* sem nem hitetlenség, sem nem kötekedés, sem nem gyanúsítás, legkevésbé pedig sértegetés vagy gúny. Akárhány idős embert tudnék mondani, a kik azt a fentisztelt józanéletű kocsist nem tartják s ezért lovaik árkon, bokron jönnek-mennek. Még ha azt a kocsist tartjuk is: még akkor is zökken egyet-egyet gyarló kocsink, de nyakunkat legalább nem szegi s ez a fő. Mindez pedig korántsem azt teszi, hogy p. o. az öreg kort, vagy az igaz érdemeket nem tisztetem. Kalapot emelek előttök mindig s fiaimtól ugyanezt kívánom meg.

Visszatérve a földolgra, közegyházunk jelen helyzetére: 1895-ben megjelent Templomi-Beszédeim előjáró és utoljáró beszédeiben nyíltan és őszintén kijelentettem volt, hogy micsoda eszközöktől, erőktől várom egyházunknak a jövőben fentmaradását; ezek a következők: 1. igehirdetésünk újjászületése a szentírás mélyebb tanulmánya alapján (id. mű V—VII. l.), 2. jövődől lelkipásztorainknak *nevelése* (= igehirdetésre képzett tudományos lelkipásztori fő, lelkipásztori szív), 3. a lelkipásztori kar anyagi függetlensége minden tekintetben, 4. egyházunk világi nagyjai (l. 208. k. l.). Hogy ezeket elmondhassam: ezért adtam volt ki e könyvet. Máskülönben sohasem látott volna napvilágot. Megküldöttem ingyen közéletünk mindegyik kiváló férfának, úgy emlékszem. Ebben a többek közt így beszélek: „Ti, a kiket mi az erdélyi nagy fejedelmek utódainak tekintünk! Ti, egyházunk *világi nagyjai*, kik társadalmi magas helyzetetöknél fogva jobban beláttok társadalmunknak és az azt irányzó nemzetnek életébe, a ti bölcseségtek legjobban ismeri az életnek és a tudománynak azon igazságát, hogy a társadalom azon tagjának, a ki tisztán szellemi munkás, — mint a tudós, a költő, a művész és a lelkipásztor, — ha egész odaadással akarná szolgálni nem a maga, hanem a társadalom legszentebb célját, a köz javát: annak minél függetlenebbnek kell lenni az anyagtól. És ezért vagy magánvagyonra kell neki támaszkodni, vagy az általa szolgált köznek: a társadalomnak *kötelessége*, hogy a szellemi munkásnak megélhetését úgy biztosítsa, hogy annak ne kelljen napról-napra a létért küzdeni. A tiszta szellemi munka a legnehezebb a munkák között.“

Sohsem felejttem el, a mit egyházi közéletünknek egyik érdemdús, kitünő világi vezérférfia írott volt

lelkésszé megválasztatásom után néhány hónappal: „remélem, azóta megnyerte egészen hívei bizalmát.“ A híveknek ez a bizalma a legbiztosabb alapja lelkipásztori működésünknek. A híveknek ez a bizalma nyilvánul mindenekelőtt a lelkipásztorválasztásban. Nem mi választjuk a gyülekezetet, sem nem mi választunk lelkipásztort a gyülekezetnek, hanem Jézus választ és az ő hatalmának törvényes örököse a község: „nem ti választottatok engemet, hanem én választottalak titeket.“ És ha a nép egyrésze ma demoralizálva van: tessék a lelkipásztoroknak tenni róla, hogy ne legyen s erre legelső eszköz és legtisztább alap a *bizalom*, a *mi magának a hitnek is alapja* (In. 14, 1. 27. 29. Lk. 15, 17—21). A hol bizalom nincs: ott nincs élet-erős, egészséges hit, meggyőződés sem. „*Te hiszed, hogy az Isten egy? Az ördögök is hiszik és rettegnek tőle*“, — mondja Jakab apostol (2, 19). Tehát e bizalmat a lehető legszélesebb alapra kell kiterjeszteni. Különösen ma kell arra törekedni, hogy a legszegényebb néposztály is bizalommal legyen lelkipásztora iránt. Ugy hogy p. o. ha ma csupán a presbitérium választaná a lelkészt: ki kellene terjeszteni az egész gyülekezetre a választási jogot úgy, a mint ma van. És ez nem rajongás a népért, hanem a szentírás egyik sarkalatos alapelvén és a mai kor ösmeretén nyugvó céltudatos és megfontolt meggyőződés.

1895-ben lelkész tisztársaimhoz szólva, idézett munkám végén ezt mondtam: „Mi pedig, Szeretett Testvéreim! Isten országa érdekében tegyük félre mindenekelőtt egymással szemben az önzést. A Szeretet Lelke biztosítsa ez ország békés fejlődését, haladását; a szeretet, a mely nem irigykedik, nem cselekszik álnokul, nem fuvalkodik fel, nem cselekszik éktelenül, nem gerjed hamar haragra, nem gondol gonoszt, nem örül a hamisságnak, örül pedig az igazságnak!“ Irtam pedig ezt és a többi dolgokat huszonhétéves koromban és ma is azt írom és — Deo volente — azt írom 50, vagy 70 éves koromban is. Most azonban kettőt látok helyesnek hozzátenni. Az egyik egyházunkra is vonatkoztatva ez:

„Ne csüggy rajongva sem hazán, se' népen,
Majd csak megélnék úgy a hogy azok;
Ne hidd, hogy a föld vagy pokol vagy éden,
Túlhit, túlkékedés egykint hazug;
Köztük leled meg a valót közepén,
Az emberek se' szentek, sem gazok;
A haza dolga: gordius-kötés,
De kard nem oldja meg, csak küszködés...“

A másik pedig ez: „Isten hozzád! egyházunk békéjét és nyugodalmát óvjad és a tüzre olajat ne önts, hogy alkalmatlan jóakarónknak ne hirléljenek“.*

Csánki Benjámin.

A körösnagyrévi ev. ref. egyház építkezéséről.

(Felolvasta a templom felavatási ünnepén 1899 szept. 17-én *Karácsony Imre* ev. ref. lelkész).

Ünneplő gyülekezet! Szeretett testvéreim az Urban!
Mielőtt a templomszentelési ünnepély befejezést nyerne, szabad legyen nekem, mint ez egyház lelkipásztoránk, nem annyira a szokás, mint egy ennél sokkal hatalmasabb érzélem, a hála által indíttatva rövid visszpillantást vetnem az immár bevégzett építkezés lefolyására! Hála érzete kél szívemben s hiszem, e kised gyülekezetnek minden egyes, gondolkodni képes tagja szívében, először a mi mennyi Atyánk iránt, „*kitől száll alá minden jó adomány és tőkéletes*

* Geleji Katona István.

ajándék, onnan felülről az egekből“ (Jak. 1. 17.), hogy e napot, e reánk nézve sokszorosan örömnepet megérnünk engedte, hogy jóságos kegyelmét reánk árasztva, segítő keze felemelte ezen egyházat elestéből s ime szerencsésen bevégezhetjük e nékie szentelt hajlék külső és belső felépítését.

De nem csupán Isten iránti háládatosság áradozik lelkünkben, hanem egyszersmind egyházunk főbb hatóságai is, kik ezen egyház vallási és nemzetiségi szempontból egyiránt nagy fontosságának tudatában, folytonos anyagi segélyezésben részesítettek bennünket; továbbá hitrokonaink s a testvérgyülekezetek előljárói, kik az isteni szeretet sugallatára hallgatva, kegyadományok nyújtása által segítségünkre voltak az építés nagy munkájában; végre más vallású felebarátaink, kik szíten örömmel hozták áldozatfilléreiket az Isten oltárára: egyenként és összesen méltók arra, hogy itt nyilvánosan is kifejezzük kegyes jó indulatukért hálás köszönetünket!

Sőt azt sem szabad felednünk, hogy egyházunk tagjai, belátva a halasztást nem tűrhető építkezés szükségességét, jelentékeny s majdnem erejüket meghaladó önkéntes adományaikkal tették lehetővé, hogy ez ünnepszentelésre most egybegyűlhettünk. „*Minden dolgokban hálát adjatok, mert ez az Istennek akarata a Krisztus Jézus által ti hozzátok*“ (Thess. 5. 18.). Mig e nemes kötelességnek eleget tenni igyekszem s futólag az egyház történetére is visszatekintek, az ünnepelő gyülekezet szíves figyelmét és Istenünk jóra vezérlő kegyelmét kérem!

A körösnagyrévi ev. ref. egyház, mely, mint polgári község, közigazgatásilag Rév-nek nevezetik, Biharvármegye urbalis conscriptió-jában Révellő néven fordul elő. Ezen úrbéri öszszeírás szerint az 1666. évben Révellő község (nt. Nagy István ermelléki e. megyei esperes úr birtokában levő adatok szerint) *Nicolaus Telegdynek és Michael Telegdynek* volt hűbéres adófizetője. S hogy itt, e községben, már a 16-ik század végén virágzó református egyház volt, azt onnan gondolom, hogy Révellő azon időtájban esperesi székhely is volt szájhagyomány szerint. De a hitüldöztetés gyászos időszakában az ösök elhagyták vallásukat s a hivek lélekszáma oly kevésre olvadt le, hogy ma már az anyaegyház népessége csupán 520-at tesz. Anyakönyveink az 1802-dik évben kezdődnek, mi okból, nem tudhatni. De valószínűnek látszik, hogy miután ily kevesen maradtak hivek vallásukhoz, a csekély fizetés miatt nem voltak állandó lelkészek s így aztán nem is fordítottak kellő gondot az anyakönyvek vezetésére, megőrzésére. Egyházunk egyik harangja az 1718. évben öntetett s a következő felirattal van ellátva: „*Révi sz. ecclesiáé, ön. anno 1718.*“ A templomban elhelyezve volt régi szószerk egyik darabja pedig igen szép régi festéssel anno 1743-ban készült. Tehát az említett körülmények s különösen az, hogy K.-N.-Rév a 18. és 19-dik században önerején harangokat is öntetett, — mert egy másik harangunk e század elejéről való — arra engednek következtetni, hogy Révellő régebben a mainál bizonyára nagyobb, népesebb és virágzóbb ref. egyház lehetett.

E történelmi tények rövid felemlítése után áttérek arra, hogy a templom jelen alakjában az 1874—5-ik években készült. De az építők a majdnem mindenütt méter vastagságu, termésköböl készített falakba elmulasztották összekötő vasakat alkalmazni. Mert épen e miatt a templom és torony már 1891-ben, midőn a nt. egyházmegye és főt. konvent bölcs gondoskodása és nemes áldozatkészsége folytán az itt szervezett missiói

körlelkészség ideiglenesen betöltött, mindkettő az összeomlás veszélyével fenyegetett bennünket s már az előtt állottunk, hogy ha a hivek lelkében a vallásos buzgóság új életre nem ébred, a templom és torony használatát közigazgatási hatóság tiltotta volna el. De „*nem halt meg a leányzó, hanem aludott.*“ (Máté 9. 24.) 1892-ik év tavaszán indult meg a mozgalom a templom, torony és lelkészlak újjá építésére. Ezt azonban megelőzte a sz. edények, urvacsorai szerelvényekre megindított gyűjtés. Mivel azelőtt cserép- és cinkedények s nagyon is megavult terítők voltak használatban, ezek helyett először újakat szereztünk be közadakozásból, összesen 120 forint értékben.

Az adakozások sorát az építkezésekre dicsőségesen uralkodó koronás királyunk, kinek „*fény nevére áldás életére*“ ő Felsége nyitja meg 100 frttal s ezután folyik a gyűjtés serényen több-kevesebb eredménnyel. Az országos közalapból 1892 óta összesen 520 frt. segélyt nyertünk, a ref. segélyegylettől pedig 200 frtot.

Azonban bármily életszükséget képezett reánk nézve az építkezések keresztülvitele, foganatosítása, bár az egyháztagok az önszántukból megajánlott kézi és ígás napszámok teljesítésén kívül a templom és torony építéséhez 3 évi, 2 és 1 frtos önkéntes adó fizetését vállalták el: mégis be kellett látnunk azt, hogy az egyház anyagi ereje a hivek szegénysége miatt egymagában véve elégtelen az építkezések végrehajtásához. Ezért fordultunk a főt. egyházkerülethez azon kéréssel, hogy részünkre országos segélygyűjtéshez belügyminiszteri engedélyt kieszközölni méltóztassék! Ezt meg is nyervén, a gyűjtés részint segélykérő iverk útján, részint pedig a lelkész által, a tehetősebb gyülekezetekben személyes megjelenés és adakozásra felhívó egyházi beszédek tartása alkalmával történt. Ennek folytán lehetővé lett, hogy a lelkészlak újjá építése az 1893-ik évben, a templom és torony falainak vassínakkal való összefoglalása, a templom fedelzetének újbóli elkészítése, ajtó, ablakok alapos kijavítása, a falak külső és belső festetése, valamint a torony új tetőzetének horganyzott vaslemezzel fedetése az 1895-ik év őszén bevégeztetett.

Ekkor azonban az isteni gondviselés akaratából az 1896-iki gyász-émlékű év nehezedett reánk, a midőn is a május 29-én kiütött óriási tűzvész gyülekezetünk tagjainak jórészt megfosztotta hajlékától, mindenétől. Majd ugyanazon év augusztus havában előbb a jégverés, azután a vihar semmisítette meg határunk természetét. S bár az emberbaráti szeretet megnyilatkozása csudákat művelt közöttünk, de a reánk következő 1897-iki inséges év lehetetlenné tette, hogy templomunk belső berendezését is jókarba helyezhessük. Ezen munkálat teljesítése ennél fogva a jelen év feladatává lett.

A lelkész felhívó szózatára az egyháztagok ismét önként és szívesen tettek pénzbeli ajánlatokat a templom betonrozására, új szószerk készíttetésére, a padok kijavítása és befestésére, szóval a hiányok pótlására; a kézi és ígás napszámok szolgáltatását szintén ők vállalván magukra.

S mindez a presbiteri és egyházközségi gyűlésen egyhangú lelkesedéssel, ellenvetés nélkül ment határozatba.

És most készen áll ez Isten tiszteletére rendelt hajlék, nem fényvel és pompával ugyan, hanem egyszerűen, de azért a gyülekezet kívánalmainak és — mondhatjuk talán — a mai kor igényeinek is megfelelőleg, hogy hirdesse egyetemes egyházunk vezető férfiamak irántunk tanusított jóakarát; hirdesse hitrokonaink

s más vallásfelekezeti testvéreink áldozatkészségét; hogy hirdesse gyülekezetünk tagjainak vallásos buzgalmat, az Ur háza iránti szeretetét. Készen áll e hajlék, hogy legyen az elesztője és fentartója az egyházas érületnek, hitükhöz való ragaszkodásnak s terjesztője az Isten igaz imádságának a késő utódok között is, nemzetségről-nemzetségre.

Mielőtt azonban még e rövid visszaemlékezést berekeszteném, fel kell említenem, hogy az építkezésekre fordított összeg 3945 forintot tesz ki. A már fentebb elsorolt kegyadományokon kívül a gyűjtő-ívek kibocsátása 356 frt 44 krt, a személyes gyűjtés pedig 1061 frt 61 krt eredményezett egyházunk javára, a hívő lelkek idvességére, Isten dicsőségének előmozdítására. Legnagyobb adománynyal járult ez összeghez a hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház közönsége 117 frttal, egyesek között pedig dr. Miskolczy Ferenc e. megyei jegyzőnk 146 frttal. A körös-nagyrévi ev. ref. egyháztagok pedig 525 frtot ajánlottak és fizettek be az építkezés céljaira.

Végül nem szabad említés nélkül hagynom az ev. ref. egyházak hő keblű pártfogójának: *Veress Károly* nagyszalontai építómesternek azon nemeslelkűségét sem, hogy a tervrajzot és költségvetést az egész építkezéshez díjmentesen készítette el; ezen kívül a toronygomb és zsaluk ajándékozása szintén az ő ösmert bőkezűségének bizonyossága. Áldásos működéséért, fenkölt lélekre valló jótékonyágáért e helyen is fogadja meg nem szünő köszönetünk kifejezését!

Ha már most a fent kitett építkezésekhez az az előbbi ajándékozásokat is hozzászámítjuk, valamint az egyháztagok által természetben teljesített munkálatokat, ugyszintén az itt költségbe nem kerülő, de azért épen úgy pénzértéket képviselő építkezési anyagokat: akkor az általunk teljesített építkezések összes értéke a 4500 frtot is felülhaladja. (Megjegyzem ezen kívül, hogy a tüzkárosultak javára az 1896-ik évben általam gyűjtött segélyösszeg 853 frtot tesz ki. Nyert továbbá egyházunk b. e. Juricskay Mór r. kath. vallású, örvéni volt földbirtokos úrtól szintén 3 évvel ezelőtt iskolai célokra 500 frtos alapítványt. Szóval az építkezésekre, beszerzésekre fordított kiadásokat, az alapítványi és segélyekből nyert összegeket együvé számítva, mindez 6000 forintra tehető.)

Most pedig zárjuk be e rövid történeti visszapillantást, melyet a lefolyt építkezésre s egyházunk multjára vetettünk, bölcs Salamonnak Istenhez emelt imádságával, esedezvén eképen: „Izraelnek Ura Istene, nincsen hozzád hasonló Isten, sem az égben ott fenn, sem a földön itt alatt. Ime az ég és az egeknek-egei be nem foghatnak téged, mennyivel kevésbé e ház, melyet mi építettünk. De tekints ate szolgáltnak imádságára és könyörgésére óh Uram, én Istenem; és hallgasd meg a te szolgáltnak és a te népednek könyörgését, a kik imádkozandanak e helyen, hallgasd meg lakhelyedből, a mennyekből és meghallgatván, légy kegyelmes! Legyen velünk is a mi Urunk, Istenünk, miképen volt a mi atyáinkkal, ne hagyjon el minket, el se távozzék tőlünk.“ Amen.

KÖNYVISMERTETÉS.

Keresztyén vallástan. I. rész. *A keresztyénség előkészítése, fellépése és első alakulása a bibliai iratok alapján.* Irta *Nagy Károly*, ev. ref. theol. tanár. Kolozsvárt. Ny. Gombos Ferencnél. Ára 1 frt.

Az előttünk fekvő 98 lapra terjedő művecske csak egyrésze s pedig előkészítő, bevezető része az egész

műnek, mely a keresztyén vallástannak lesz rendszeres előadása, iratott a középiskolák felső osztályai, tanító- és tanítónőképezdek s hasonrangú iskolák használatára s célja az, hogy a középfokú iskolák befejezésénél a tanuló egy egységes képet vessen öntudatába vallásáról s ezzel lépjen be a társadalom keretébe s mint *ön-tudatos* református keresztyén vegyen részt az egyház-építés munkájában. A tudós szerző tehát a legszebb és legidőszerűbb intencióval lép fel, mely a gymn. vallás-oktatás reformálásait is involválja. Mert teljesen igaz az, a mit az előszóban hangoztat, hogy t. i. ifjaink is azok közé állnak a középiskolából kikerülve, akiknek „egyházuk és vallásuk védelmére és igazolására unos-untig ismételt egyetlen argumentumok a *nemzeti* szempont“; mert „nem ismerik magát a vallást, nem a keresztyénséget, nem az evangéliumi protestántizmust“. Bizony ez nagy baj, ha ellenfeleinkkel szemben nem vallásunk mélyebb tartalmával védjük igazunkat, hanem csak a „nemzeti szempont“-tal. A szerző tankönyve a nemes intenciónak, amint e füzetből és az ígértbe tett folytatásokból, az egész munka előrebocsátott felosztásából látjuk, meg is fog felelni; de afeletti aggodalmukat nem hallgathatjuk el, hogy az előre látható terjedelemtől fogva tantervünkbe nehezen lesz beilleszthető; mert a munkát tudományos jellege a középiskola legfelső fokára utalja s ott szerintünk be is válnék. De ekkor meg két osztályra kell terjedelménél fogva beosztani, amely körülmény a tanterv más és pedig sok nehézségbe ütköző megváltoztatását vonni maga után. Erre nézve még különben e teljes mű megjelenése utánra tartjuk fenn véleményünket.

A mű a különben a legépitőbb theologiai irány szelleme lengi át. A vallás általános kérdéseinek tárgyalásánál a bibliai tanok mellett a pschologia eredményeit is felhasználja. Nagyon helyesen ellene szól a vallás eredetének kérdésénél az isteni „tudtuladás“-nak s a vallás eredetét az ember szellemi lényéből hozza le. Mert az ember szellemi lényénél fogva lép közösségbe egy vele rokon lényvel, szabad lesz az érzéki világ bilicsétől s eljut a vallás magaslatára.

A *kijelentés*, Isten maga megismertetése, mely „csakis szellemi hatás lehet“ s így a theophaniák elesnek. A *hit* „az embernek a kijelentést felfogó és elsajátító működése“. E meghatározás azonban nem egészen szabatos, mert a hit, másik oldaláról tekintve, *eredmény* is, nemcsak működés és a kijelentés adja meg igazi tartalmát: bár ezt érinti a szerző később, de talán helyesebb lett volna erre a definitionál kiterjeszkedni.

A vallás fejlődését és fokozatait pszichologiai és művelődés történeti alapon tárgyalja a szerző s így állapítja meg a vallások felosztását:

1. Polydemonisztikus természetvallások.
2. Polytheisztikus kulturvallások.
3. Henotheisztikus nemzeti törvényvallások.
4. Monotheisztikus világvallások.

Uj és szerintünk helyes terminusokat ad, melyek a különböző vallások lényegének megfelelőbbek, mint az eddigi mono- és polytheistikus felosztás.

A természetvallások ugyanis nem polytheistikus vallások; mert vallásos tiszteletük tárgyai nem *ἑῶς*-ok, azaz nem szellemerkölcsi lények, hanem csak *δαίμων*-ok, melyek Homerosnál is többnyire az emberi sors oly változásait intézik, melyek nem az istenektől erednek.

A mythologikus vallásokban már istenek szerepelnek, kiktől az erkölcsi élet és erkölcsi világ is függ.

A harmadik fokon azok a vallások állanak, melyekben az egy Isten uralma mintegy saját népére van

korlátozva s ezért az ilyen vallások henothéistikusak. Ilyenek, a mazdaismus, a Mlanu alapján álló brahmanismus, a confucianismus és a mozaismus.

A monotheisztikus világvallásokat az universalismus jellemzi, tehát az az elv, hogy az üdvösségre *minden* ember egy uton jut el. Ezek a vallások aztán a világ vallás intencióját hordják magokban Ilyenek az izlám, a buddhizmus, a keresztyénség.

Szerző e vallásoknak alapelveit tömör vonásokban, de érthetően és áttekinthetően adja. Azután kijelöli műve feladatát és felosztását, mely a következő:

I. Rész: A keresztyénség előkészítése, fellépése, első alakulása a bibliai iratok alapján.

II. Rész: A keresztyénség története az apostoli kortól napjainkig.

III. Rész: Keresztyén hit- és erkölcsstan.

A mű többi részét a keresztyénség előkészítésének, a zsidó vallás történeti fejlődésének előadása képezi. E rész, a mű céljának szempontjából tekintve kevésbé sikerült az előbbinél. A középiskolai tanulóba ennyire mélyen járó tudást mégis nem tömhetünk. A történelmi okmányoknak theologiai tudományos modorban való ismertetése, a történelmi kritika, az ó-szövetségi theologiába átesapó szempontok csak professionatus theologusokra tartoznak. Iskolai kézikönyben a keresztyénség előkészítését ily széles mederben tárgyalni nem lehet, mert tullövünk a célon.

A könyv általános beosztása logikus; stylusa szép, folyékony, bár némely helyen nehézkes, de sok helyt szónoki emelkedésű is.

Ha egyelőre a középiskolákba való bevitelre legáltalabb szélesebb körben, számítani nem is lehet, de felnőtt, művelt egyháztagok épülésére, mint e célra kiválóan alkalmas művet nagyon ajánljuk és folytatását meleg érdeklődéssel várjuk.

S—ny L^s—s.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Apró hírek.** *As erdélyi ev. ref. egyházkerület* őszi közgyűlése f. hó 7-én veszi kezdetét. — *Dr. Kiss Aront* a vallás- és közoktatásügyi miniszterium a budai paedagogium igazgatójává nevezte ki. A megérdemelt kitüntetéshez legszívesebb üdvözlésünket küldjük. — **Tanári jogkörök csorbitása.** Az erdélyi egyházkerületben fekvő orbai egyházmegye azt az indítványt terjesztette föl a kerületi közgyűlésre, hogy 1. az erdélyi gymnasiumok (ott kollegiumok) *ne mindenik tanára* (mint eddig) *legyen tagja a kerületi közgyűlésnek*, hanem minden kollégium részéről két tanár, választva a tanári testület által, 2. a tanárválasztásoknál a *tanári karok kandidációja vettessék el*, úgyhogy a tanárokat ezentúl az igazgató tanács által képesítetteknek talált folyamodók közül válassza az egyházkerületi közgyűlés. Érdekkel várjuk a döntést. — **Sárospatakon** a ref. presbyterium egy ref. nőegylet szervezésén fáradozik. Örülünk, hogy évről-évre szaporodnak egyházunkban az ilyen emberbaráti és vallásértékes szempontból egyaránt fontos társulatok. Kerületünkben is van már egynéhány s nem kételkedünk a felől, hogy hova-tovább növekszik számuk. — **Bonasi, olasz igazságügy-minisster**, a sorrentói érseknek, egy intransigens egyházi fejedelemnek állami javadalmát beszüntette. E feltűnést keltő eljárásnak a következő előzmény szolgál alapjául. Aug. 20. *Parascandolo vico-equense-i* pap beszédét ezzel a felkiáltással zárta be: „Vallás, haza

és Savoya.* Az érsek ezért megharagudott s a hazafias papnak a legközelebbi alkalommal nem nyújtotta esókra a kezét, egyszersmind Italia és a savoyai ház előtti hódolatát nyíltan szemére hányta. *Parascandolo* azt felelte neki, hogy egyik evangyeliomban sem olvasta, miként a papnak hazáját és uralkodóját meg kellene tagadnia.

— **A békés-bánati ev. ref. egyházmegye 1898. évi állapotáról** nagyérdékű jelentést adott ki *Szabó János* esperes. Az óriási egyházmegye, mely egy kis kerületnek is beillik (lélekszám 197,955), gondos és mindenre kiterjedő módon van úgy külső, mint belső képét illetőleg a jelentésben feltüntetve, mely egyképen elősorolja úgy a szomorú, mint az örvendetes jelenségeket. Szomorú, általános tünetek: a hétköznapi isteniszteletek elhanyagolása; a törvénytelen gyermekek nagy száma (447, folyton emelkedőben); a vegyes házasságkötések szaporodása (300, 22-vel több a tavalyinál) s ezzel természetesen a gyermekek vallására nézve a kath. egyház javára kötött megegyezések; a vadházások jelentékeny volta; a hitelveinkkel cllenkező szokások, főleg a sirok kivilágítása; a házassági eskü mellőzése, bár e téren javulás van (tavaly 263 pár, most 127). Ezekkel szemben az örvendetes jelenségek egész sorozatát olvassuk a jelentésben, úgy hogy valóban emelkedni érezzük a lelkünket. Különösen a humanismus és a lelki gondozás terén látjuk az egyh. megye fokozott tevékenységét. Az emberszeretetet gyakorolják: *Nagy-Becs-kereken*: Ezredévi emlékszeretetház, Ker. Nőegylet; *K.-Ladányban*: iskolás-gyermekek neveltetéséről gondoskodó és elaggott szegényeket segélyző egyesület; *Hódmező-Vásárhelyen*: Jótét-egyesület, Reform. nőegylet; *N.-Becs-kereken*: Ref. ifj. egylet, középisk. ref. tanulók önképzőköre; *Szegeden*: Prot. nőegylet, Jótékonyági egylet; *Szentesen*: Ref. szeretet-egyesület. — Nagyban terjesztik az egyh. megye területén a prot. vallásértékes könyveket, iratokat és lapokat. Elitéli az esperesi jelentés a *Keresztyen* c. népies lapot, mely „nem mindenben felel meg a vallásértékes élet terjesztés nagy céljának.“ A népkönyvtárak is szaporodnak, itt-itt vallásos felolvasásokat tartanak. A *socialismus* az egyh. megye területén hanyatlóban van, hiveinek száma megapadt. A *nazarénusok* nem igen terjeszkednek, néhol most lépnek fel, de másutt visszatérnek hozzánk. Az esperes buzdítja a lelkészeket, hogy a *házasságkötések* alkalmával a hirdetéseket, kézadást és censurát, mint az egyháziasság és vallásosság ébrentartására és fokozására szolgáló régi rendet és szokást tartsák fel. Sok érdekes van még ezeken kívül a gondos esperesi jelentésben, mely külön szól *ez iskolák* és az egyh. megye *anyagi* állapotáról is, mindenütt felemelő sikert és üdvös eredményeket konstatálván.

— **Gyülekezeteink köréből.** **Harangsentelés Szamos-Dobon.** Az idevaló ev. ref. egyházat, mely 1880-ban a lelkész-lakát háromezer és 1893-ban a tornyát templomát is nagyobbítva 4600 frt költséggel felhuzatta, azon fátum érte, hogy a nagyobb harangja elrepedt a tavaszon. Alig hallotta ezt meg Veress Ferenc domahidai lakos, jó módú atyánkfia, ki már 1896-ban is két köből vetni való tengerit adott ezen egyháznak és a ki több egyházunkat felsegített már ily célokban, azonnal ötven frtot küldött annak újraöntetésére. Ezen nemes adomány, melyet Isten fizessen meg az ő gazdag tárházából s jegyezze fel buzgó hivei kösé az adakozó nevét, impulzust adott arra, hogy e mellé, a megmaradt kisebb helyébe is mást és így két teljesen összhangzó harangot öntetni határoztuk el. A két harang, az egyik

ezen felirattal: „Jertek el az Urnak házába“ (Ézsaiás II. 3.) és „Halljátok meg az én szómat“ (XXVIII. 23.) s a másik „Dicsérjétek az Istent az ő szentséges lakhelyében“ (Zsolt. CL. 1.) és „Vigyázzatok és imádkozzatok“ (Márk 13. 23.), el is készült; az egyik C és a másik E hangra Aradon, Hönic Frigyes harang és ércöntődjé-
ben, forgatható vaskoronával oly szép, tiszta összhangban, hogy e gyárat úgy olesósága, mint a gyáros által fel-
talált alakításnál fogva, ugyanolyan súlyú harangoknál sokkal nagyobb hangterjedelme s csinos előállításá-
tekintetében, nem tudjuk eléggé ajánlani. Hálás köszö-
nettel említjük még fel, hogy a vidékről Madarassy Gyula (Pátyod) 1, Luby Géza (Nagy-Ar) 2, Szerdahelyi Ágoston (Vetés) 3, s ennek gazdája Borsodi József 5, özv. Vályi Jánosné öméltsága (Majtis) 5 és Árpád fia 10 frtot voltak szivesek e célra hozzánk küldeni. S így a régi felső C-esz hangu kisebb harangot is megtart-
hatja az egyház s ezzel szép összhangzatos három harangja leendő, illetőleg van is már. A harangfelava-
tási ünnepély összesen 62 frt 15 krt jövedelmezett, alkalmazott egyházi beszéd és imával a templomban okt. 29-én délelőtt, számos jelenlevőkkel megtartott. Isten áldása legyen a jó igyekezeten! *Az egyházi előljáróság.*

— **A reformáció emlékűnepe főiskolánkban.** Mint már mult számunkban is jeleztük, okt. 31-én, a reformáció emléknapián, főiskolánk két ünnepélyt rendezett. Az első d. e. 11 órakor a főisk. materemben folyt le, hol a terem minden zugát zsufolásig megtöltött teljes gymnasiumi ifjuság és tanárkar előtt a 37. dicséret 1. és 2. versének elhangzása s Luther énekének a tanítóképzedei énekkar által történt szabatos előadása után *S. Szabó József* főgymn. tanár tartott Máté 7, 25. alapján történelmi vonatkozásokban gazdag, tartalmas, eszméltető és lelkesítő egyházi beszédet, a mihez buzgó elő- és utóimádság esatlakozott. A délutáni ünnepélyt a hittanszaki önképző társulat rendezte főiskolánk disztermében, nagyszámu érdeklődő közönség (közötte főtiszt. Kiss Áron püspök, méltóságos gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok, Simonffy Imre polgármester, Széll Farkas kir. ítélőtáblai tanácselnök, Komlóssy Arthur városi főjegyző, Mitrovics Gyula és Tóth Kálmán lelkészek, Márk Endre koll. és egyházkerületi ügyész, Lengyel Imre egyházmegyei gondnok, Szilágyi Bálint ügyvéd stb.) jelenlétében a következő sorrenddel: „1. Ima, Kreuzertől. Énekelte a főiskolai énekkar. 2. Alkalmi megnyitó beszéd. Tartotta dr. Erdős József felügyelő tanár. 3. Zwingli. (Óda.) Irta és szavalta Kovácsi Kálmán. th. 4. „Ó, dicső nap, váltság napja!“ Egyházi ének a XXXV. zsoltár dallamára énekelte a főiskolai énekkar. 5. Sellyei M. Istvánról. Irta és felolvasta Papp Gyula th. 6. Luther éneke. Énekelte a főiskolai énekkar. 7. Záró beszéd. Tartotta Kiss Tamás th. 8. Közének. A 179. dics. 10. v.“ A szépen sikerült emlékűnnepély legkiemelkedőbb momentumát, *dr. Erdős József* tartalmas és lendületes alkalmi beszédét, tárcarovatunkban egész terjedelmében bemutatjuk olvasóinknak.

— **A jogakadémiák jövője.** A tiszáninneri ev. ref. egyházkerületnek 26 tagu küldöttsége okt. 13. tisztelgett dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszternél báró Vay Béla főgondnok vezetése alatt. A küldöttség szónoka, Fejes István sárospataki főiskolai gondnok, hosszabb beszédet intézett Wlassics miniszterhez és azon kérelemnek adott kifejezést, hogy a jog- és államtudományi elméleti államvizsga előadási tervezetében foglalt azon rendelkezés, hogy csak a királyi táblák székhelyein

legyen vizsgálóbizottság, a törvényjavaslatba ne foglal-
tassék, mert ez a sárospataki jogakadémia létérdekeit hátrányosan érintené. Wlassics miniszter válaszulva hosz-
szabb beszédet mondott. Mindig szükségesnek tartotta —
ugymond — hogy ilyen nagyfontosságú reformoknál, amilyen épen a magyar jogi szakoktatás és vizsgarend-
szer újjászervezésének kérdése is, még mielőtt a törvény-
javaslat az országgyűlés elé terjesztnék, az érdekelt köröknek, a közvéleménynek is módot nyujtson a ter-
vezett reformok alapelveivel való foglalkozásra, azok megvitatására; mert így az illető javaslat aztán mintegy teljesen megérve kerül a törvényhozás elé. A jog- és államtudományi egységes elméleti államvizsgáról eddig csupán előadói tervezetet készítettett, amely nem volt a nagy nyilvánosságna szánva, nem is jelent meg, de az egyetemeknek, jogakadémiáknak, illetőleg az illető iskola főntartóknak, megvitatás véget már ezt is meg-
küldötte. A vélemények már fölérkeztek s a miniszter konstatálja, hogy néhány sarkalatos pontra vonatkozólag vannak eltérő vélemények is. Most az ügy azon stá-
diumban van, hogy a beérkezett vélemények gondos átvizsgálása és mérlegelése nyomán készül el a törvény-
javaslat, amelyet minden valószínűség szerint a nyilvánosság elé visz, hogy így aztán a legszélesebb köröknek is módjában álljon egy ilyen mélyreható érdekű javas-
lattal foglalkozni s az eszmék tisztázása által e reform teljes megérleléséhez hozzájárulni. Arra nézve, hogy az előadói tervezet szerint a királyi táblák székhelyeihez volna kötve a vizsgáló-bizottság, ezen tervezetnek szer-
kesztője előtt az irányadó szempont az volt, hogy így már helyben találja meg a bizottság kültagjaiként alkalmas, kellő tudományos minősítésű egyéneket, — másfelől pedig az akadémiai székhelyektől függet-
lenül szervezett, vizsgáló-bizottságok tekintetében elvi alapul vette a tervezet szerkesztője azon kétségtelen igaz tételt, hogy a maga képesítés megadása tulajdon-
képen állami föladatot képez s a bizottság tagjai is állami megbizottakként tesznek számot. Döntő körü-
ménynek kell tartani — így folytatta a miniszter — hogy szigorú és magas színvonalon álló vizsgáló bizott-
ságok szerveztessenek. Ezt a szempontot nem mellőzheti, de mindenesetre nagyon örülne, ha elérhetné azt oly módozatokkal is, amelyek azokat a jogi főiskolákat is, amelyek nincsenek kir. táblák székhelyén, megnyugtatón és kielégítően. A módozatok részletei tekintetében az ügy jelen stadiumában határozott igéretet természetesen még nem tehet. Arról azonban biztosítja a küldöttséget, hogy egész kulturpolitikájának egyik sarkalatos törekvése erős vidéki szellemi központoknak teremtése. Beszéde folyamán kijelentette még a miniszter, hogy ő ugyan az egyetemi rendszer híve, de mivel még hosszú ideig két-három újabb egyetem fölállításáról — fájdalom — le kell mondani, nem marad más hátra, mint az államot teljes joggal megillető befolyás érvényesítése mellett a már fönnálló jogi főiskolákkal a szükséges reformot megvalósítani.

— **Ifjusági szini előadások.** A debreceni színház igazgatója, Komjáti János, hogy az iskolák szegényebb sorsu növendékei számára is hozzáférhetővé tegye a színművészet izlésnemesítő hatását, a városi színiügyi bizottság engedélyével minden hónapban egyszer ingyenes előadást rendez a debreceni közép- és felsőbb iskolák növendékei számára. Az első ilyen előadás okt. 25-én szerdán d. u. volt, a mikor Katona József Bánk-bánját adta elő a társulat Ez alkalommal mintegy 120 belépti jegyet bocsátott az ev. ref. főgymnasium rendelkezésére. Csak dicsérettel szólhatunk a színház igazgatójának

áldozatkészségéről, de kívánatosnak tartjuk, hogy az előadásra kerülő darabok az intézetek igazgatóinak meghallgatásával választassanak meg, s hogy gondoskodás történjék arról is, hogy az ifjúság számára az előadás előtt rövid magyarázó előadás tartassék.

— **Iskolalátogatók.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter az állami főfelügyelet gyakorlásával az 1899—1900-ik iskolai évre a debreceni, mezőtúri, kisújszállási és hódmezővásárhelyi főgymnasiumokra, valamint a hajduböszörményi, karcagi és hajdunánási gymnasiumokra nézve *Géresi Kálmán* debreceni tanker, főigazgatót; a békésire nézve *Nátafalussy Kornél* nagyvárad tanker. főigazgatót, a szatmári és máramarosszigeti főgymnasiumokra nézve pedig *Szieber Ede* kassai tanker. főigazgatót bízta meg.

— **Az új tanárképző vezetősége.** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter báró Eötvös Lórándnak, mint a budapesti középiskolai tanárképző-intézet elnökének javaslatára f. évi szeptember 1-től számítandó öt tanév tartamára kinevezte a nevezett intézet igazgatójává dr. Heinrich Gusztáv egyet. ny. r. tanárt a tanárképző intézetnek eddigi hely. igazgatóját. Továbbá az elnök javaslatára a jelzett időtartamra kinevezte a tanárképző intézeti tanács tagjaivá: dr. Beöthy Zsolt egy. ny. r. tanárt, dr. Fröhlich Izidor egy. ny. r. tanárt, dr. Lányczy Gula egy. ny. tanárt, dr. König Gyula műegy. ny. r. tanárt, dr. Pauer Imre egy. ny. r. tanárt, dr. Than Károly egyet. ny. r. tanárt, dr. ponori Thewrewk Emil egyet. ny. r. tanárt és a budapesti tud. egyetemnek 1899/900. tanévi rectorát. Végül a tanárképző intézeti tanács jegyzői teendőivel megbízta a nevezett miniszter dr. Petz Gedeon egyet. ny. rk. tanárt. (Julius hó 25-ről 54.663. sz.)

— **A tanulók maximalis száma és a tanárok fizetése romániai középiskolákban.** A „Lehrproben und Lehrgänge“ 60. füzetében Fries hallei igazgató ismerteti Románia középiskoláinak szervezetét. Adatai közül figyelemre méltó, hogy Romániában úgy a tanulók maximalis száma, mint a tanárok fizetése dolgában előnyösebb a középiskolák helyzete, mint hazánkban. Az alsó osztályokban a tanulók maximalis száma 50, a felsőkben pedig csak 40 lehet. A tanárok fizetése heti 4 óráért havi 120 frank (heti 18 óráért $5 \times 120 = 600$ frank), mely fizetés, 12 heti órát véve alapul, 5, 10, 15 és 20 évi szolgálat után 15, 30, 45, 60 százalékkal emelkedik. A középiskolai tanárok közül az igazgatói állásra képesítve vannak azok, s kiknek legalább 8 szolgálati évük van és 30 évesnél nem fiatalabbak. Az igazgatók köteles óraszám 12, internatussal kapcsolatos iskolákban pedig csak 8. Fizetésök lyceumokban (a melyek a mi teljes középiskoláinknak felelnek meg) a tanári fizetésen kívül havi 300 frank, gymnasiumokban (azaz nem teljes iskolákban) havi 200 frank és végre az internatussal kapcsolatos iskolákban havi 500 frank. (rd.)

— **Magyar írók élete és munkái.** A magyar Tud. Akad. megbízásából írta *Szinnyei József*. VII. kötet 2. füzet. E legújabbban megjelent füzetben a *Köves—Krizskó* nevek alatt élt vagy élő magyar írók életének és munkáinak följegyzését találjuk az általunk már e vállalat megjelenésének kezdete óta mindig dicsérettel jelzett, lelkiismeretes pontosságban, Lapunk szempontjából bennünket e füzetben közelebről a következő írók érdekelnek: Kövesdi János m.-vásárhelyi főisk. tanár.; Kövesdi Pál soproni ág. ev. lelkész és tanár.; Kövi Imre ág. ev. főgymn. és tanítóképzői tanár iglón.; Kövi Sándor a sárospataki nagyhirű jogtanár.; Krojcsovic Soma szarvasi ág. ev. főgymn. tanár.; Krajzel András

eperjesi ág. ev. koll. tanár.; Krakkai T. Demeter sárospataki igazgató-tanár.; Kranvánszky István soproni ág. ev. lyceumi igazgató-tanár.; Kramaresik Károly rosznyói ág. ev. főgymn. tanár.; Kramer Frigyes beszercei ág. ev. főgymn. tanár.; Krámer Mihály beszercei ág. ev. főgymn. tanár.; Krasser Dávid ág. ev. lelkész.; Krátky Kardos Sámuel maglódi ág. ev. tanító.; Krausz András bárcasági káptalani dékán.; Krausz András ápol dai ev. ref. lelkész.; Krausz György, ifj., ág. ev. superintendens és beretfalvi lelkész.; Krausz János prázsmári ág. ev. lelkész., Kresz János kassai ág. ev. tanító.; Kretschmer Efraim löcei ág. ev. lelkész.; Kreucher Illés selmechányai ág. ev. iskolaigazgató.; Kriebel János Mihály ág. ev. lelkész., Kriebel János Sámuel kis-lomnici ág. ev. lelkész.; Kriza János erdélyi unit. püspök.; Krizsán János tabi ág. ev. lelkész. — Az eddig megjelent 57 füzet 12163 életrajzot foglal magában. Előfizetési árak: 5 füzetre 2 frt 50 kr., 10 füzetre 5 frt. Az eddig megjelent 6 kötet ára egyenként következő: az I. kötet ára 10 frt, a II. kötet 6 frt 50 kr., a III. kötet ára 6 frt, a IV. kötet 6 frt, az V. kötet 6 frt, a VI. kötet 6 frt. Ninesen munka magyar nyelven, mely az irodalomtörténet terén ehhez hasonló értékű volna, úgy hogy ennek egyetlen művelt ember könyvtárából sem igen szabad hiányozni. Melegen ajánljuk tehát olvasóinknak szíves figyelmébe és támogatásába.

— **Csánki B.** munkatársunknak lapunk 44-ik számban közölt cikkébe a 616-ik lapon a jobb hasáb alsó 16-ik sorában egy értelemzavaró sajtóhiba csúszott be t. i. „*költségek*“, a mi helyett „*községek*“ olvasandó.

× **Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.** Folyó évi október hóban 1352 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 25,632 frt 72 kr. fizettetett ki. 1899. jan. 1-től október 31-ig beirt összes jutalékrészek száma 11,726 és a kiízetett nászjutalékok összege 210,584 frt 43 kr. Debrecen és Hajdumegye vezérképviselője *Baum Miksa* Miklós-utca 11. szám.

— **Reklamációkat** s a számok utánpótlása iránti megkereséseket legfeljebb 8—10 nap alatt tessék hozzánk juttatni, mert fölös példányokat nem igen nyomatunk, s aztán, legnagyobb sajnálatunkra, nem felelhetnénk meg a megkeresésnek.

— **A hátralékok beküldését és az előfizetések megújítását ismételten kérjük.**

Szerkesztői üzenet.

Érdeklődőnek Helyben. Hogy a mult vasárnap tartottak-e mindenik templomban alkalmi egyházi beszédet a reformáció emlékünnepe, nem tudjuk; de megnyugtatóra közölhetjük önnel, hogy egy helyen, a hol mi jelen voltunk, tartottak. Viszont arról is értesülve vagyunk, hogy egyben meg épen holnap fognak tartani. Ilyen körülmények között megbocsát, ha beküldött cikkét most mellőzzük.

TARTALOM-JEGYZÉK: Egyházi fegyelem. Ritoók Zsigmond.

— **Tárca:** Október 31. Dr. Erdős József. — **Tanügy:** Tanári állás és iskolai kormányzat a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben. — s. — **Közéletünk:** Az egyházkerületi tanügyi bizottság október hó 26. tartott ülése. — i — r. — **A főiskolai igazgató-tanács őszi gyűlése,** — i — s. — „Nem minden szabad nekünk, a mi tetszik s ha szabad volna is, nem mind használ.“ Csánki Benjámin. — **A körösnagyrévi ev. ref. egyház építkezéséről.** Karácsony Imre. — **Könyvismertetés.** S—ny L—s. — **Különfélék.** — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásat tanítónői állásra.

A *géresi* (Szatmárm.) ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy *tanítónői* állásra.

Fizetése az államtól 350 = háromszáz ötven forint készpénz. Az egyháztól szintén 50 = ötven frt készpénz; egy szobás lakás, konyha, kert, elegendő tűzifa.

Kötelessége az 1—3 vegyes osztály vezetése az egyh. kerületi tanterv szerint. A nagyobb lányokat kézi munkára tanítja, a miért megállapodás szerint fog díjaztatni.

Egy évi próbaidő után fog állandósíttatni.

Csak oklevéllel bírók pályázhatnak.

Pályázati határidő november 30. Uti költség fizetve lesz. Az állás azonnal elfoglalandó.

Kérvények a lelkészi hivatalhoz küldendők. Géres (Szatmárm.), u. p. Erdőd.

Ladányi Endre,
ev. ref. lelkész.

Pályázat.

Alólirott maga mellé *segédlelkészt* keres. A segédlelkész évi fizetése lakás teljes ellátással, 200 frt készpénz. Kötelessége lelkészi szolgálatok végzése. Az állomás mielőbb elfoglalandó.

H.-Böszörmény 1899. nov. 1.

Bakócsi János,
lelkész s egyh. tanácsi elnök.

1—2

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utca 34. sz.

Van szerencsém a m. t. egyházi előjáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona és harmonium**építészeti műtermemet**

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítek.**

Továbbá régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

műorgona-építő.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.